

20.331

Día 38. de Enero y 1.º de Feb.
a las 9. y a las 3.

R. 20.331

Dis. de Buen y de San
a la y a la 3.

PROPOSITIONES

EX UNIVERSA PHILOSOPHIA

Q U A S

ASSEREBAT, VINDICABATQUE

D. GABRIEL TORMO, ET AMAT,

IN COLLEGIO-SEMINARIO ACADEMIAE ORCELITANAE TOGATUS,

PHILOSOPHIAE AUDITOR.

PATRONO

D. FRANCISCO CANTÓ, ET BERNABÉU,

PRESB. EIUSDEM SEMIN. ALUMNO, SAC. THEOL. DOCT.

ET PHILOSOPHIAE PROFESSORE.

*Locus certaminis (Episcopali sede vacante) praedicti
Seminarii Templum.*

DIE VII MENSIS JUNII ANNI M.DCC.XCI.

MURCIAE:

Apud VIDUAM Philippi Teruel : Via Lintearia.

PROPOSITIONES

EX UNIVERSA PHILOSOPHIA

QUAS

ASSESSAT, VINDICANTQUE

D. GABRIEL TOMMO, ET AMAT,

IN COLLEGIO-SEMINARIO ACADEMIAE ORCILLIANAE TOGATIS

PHILOSOPHIAE AUDITOR.

PATRINO

D. FRANCISCO CANIO, ET BERNARDINO

PRESB. EIUDEM SEMIN. ALUMNO, SAC. THEOL. DOCT.

ET PHILOSOPHIAE PROFESSORE.

Locus certaminis (Episcopalis sede vacante) praesidentis
Seminarii Toledani.

DIE VII MENSIS JUNII ANNI MDCCCXCI

MURCIAE

Apud Vindam Philippi Isidori: Via Linciana.

MARIAE VIRGINI
IUXTA IESU CRUCEM STANTI
HOC ELEGIACUM CARMEN
IN AETERNUM DEVOTIONIS, ET AMORIS MONUMENTUM
OFERT, ET CONSECRAT
GABRIEL TORMO, ET AMAT.

*M*oenia si celsa extemplo labantur in urbe,
 Frangantur pariter limina, tecta, fores;
 Tramite non recto gradientur fluminis undae,
 AEquora turgescant turbine quassa levi;
 Abdita lucrorum crudelia bruta relinquant,
 Sit densique specus territus hospes homo:
 Haec si contingant, quis non lacrymabitur, eheu!

2 Ferreus ecquis erit , barbarus , asper ita,
Planctu qui valido non verberet aethera vasta ?
Incomptusque comis , viscera rumpat atrox ?
Sunt equidem , fateor , gemitu isthaec digna molesto,
Haec hominum mentes , haec sua corda movent:
Claudibus hisce tamen nobis maiora supersunt.
Extinctus superest funere noster amor,
Hostis Tartarei victor , nostraeque salutis
Dux , Auctorque potens , pervigil alter Adam.
Virginis et planctus superest , longaeque querelae
Ob sobolis plagas , vulnera , tumque necem.
Haec plangenda mihi , tristisque gemenda Camoenas
Fletibus ergo , Viri cedite , cuncta rigem.
Plangite vos omnes ; 2 sed quis non viscera terrae
Effusis lacrymis irriget , atque foret ?
Plangite , quippe ferunt Iesus , et Virgo dolores,
Et moritur natus , commoriturque Parens:
Illum transfodiunt immites cuspide clavi,
Et tenerum pariter perfodit hasta latus:
Augustam vexant , cruciantque , hei ! cuncta Mariam,
Infixus cordi ferreus ensis adest.
Martyribus praestat pro Christi nomine passis,
Hi mortem superant , ipsaque vincit eos.
Dura licet tolerent illi tormenta Tyranni,
Nunc collata suis , est minimum , estve nihil.
Nil prohibet , cedo , res tu partitior in omnes
Quas subiit poenas , diraque fata quoque,
Illico quaeque cadet magno compressa dolore,
Pondere labetur , viribus atque mali.
Singula naturae suspirant denique facta,
Scinduntur lapides , ipsaque terra tremit,
Astra dolent , tegitur Sol , et velamina Templi
Finduntur ; nec eis est mora : nulla quidem.
Turpibus erratis hominum iam pectora torpent:
Tu splendore Dei destrue , velle , crema.
Celsi luce Patris Sponsae renovata placebunt.
Id faxit Dominus , supplice corde precor.
Deflentem qui te sequimur nunc Virgo beata,
Laetantemque piam tunc videamus. Amen.

PHILOSOPHIA IN UNIVERSUM.

1 **A**pud omnes protinus in confesso est, Philosophiam aliud esse nihil, quàm sapientiae studium. Verum adeo disparia sunt, quae singuli pro suo genio ad istam sapientiam pertinere arbitrantur, ut nihil tam ambiguum, quàm Philosophiae nomen appareat.

2 Genuinam Philosophiae notionem his tradere operae pretium duximus: certa, et evidens rerum per altiores causas cognitio naturali lumine parta.

3 Adversus Scepticorum gregem scientiarum existentiam demonstraturi, Philosophiam extare contendimus, imperfectam sanè, multoties enim mentem in tenebris volutari adeo in comperto est, quàm quod maximè.

4 Deus Pater luminum, qui fons est, et origo totius sapientiae Adamo mortalium Parenti vix dum ab humo, et pulvere exitato Philosophiam infudit, cognitionem scilicet Dei, sui ipsius, verae felicitatis, et suorum officiorum.

5 Ergo non audiendi qui Graecos, aliosque in Philosophia viros celeberrimos primaevos eius institutores extitisse propalant.

6 Praeclara haec facultas omnium fortunae ludibria, ac vicissitudines experta est. Initio florens, languens postmodum, tandem hominum inertia iacuit. Tractu temporis, studio maximorum virorum ipsi manum porrigentium caput extulit, quos reparatrices causas agnoscit.

7 Ut simplicium deceptricem, haeresum Parentem, rixarumque ministram nonnulli traducunt Philosophiam. Apage garrulos; quantum enim hominibus emolumenti afferat, vel ipsis tonsoribus extra dubitationis aleam manet constitutum.

8 Naturae obscuritate, novitatis amore, dissentiendi cupidine, partium studio, quandoque etiam veritatis ardore in tot sectas divisa, ac veluti dicerta Philosophia fuit, quot cuiusque et indoles, et tenacitas permisere: praecipuas numerare fas est, quarum nomina, patronos, ortus, propagationem, incrementa, aliaque quamplurima praesto sum, si libet, aperire.

9. 2 At quaenam tot inter sectas seligenda, quam in turbulento opinionum mari pro nautico sydere prospiciamus? parcius ista: difficile admodum enim est in tanta varietate hodieum scholas torquente quidquam sine aliorum morsibus pronuntiare.

10 Nos igitur suum cuique professioni modum dantes, soli Philosophiae

A

pre-

pretium statuimus , quae veritatis amore ducitur , quaeque perscrutandae naturae , et promovendis artibus humano generi utilibus inservit ; non vero , quae partium studio gubernatur.

11 Igitur Io. Bap. Monlorii Canonici Orcelitani in praefat. ad quaest. de Universis vestigia prementes , eorum institutum probare non possumus , qui ita se ad unius hominis disciplinam addicunt , tamque vehementer adhaerescunt , ut citius animam avellas à corpore , quàm eos ab instituta disciplina dimoveas. Id equidem est hominem colere , non veritatem ; servire , non philosophari.

12 Hinc nec in Cartesii , Wolfii , Neutoni , Aristotelis verba iuramus , sed modo hunc , modo illum nostrum facimus , prout veritati accedere , aut ab ea recedere arbitramur.

13 Philosophiae partium elenchum efformant Logica , Metaphysica , Physica , et Ethica.

14 Permulti eam tantum pro utili amplectuntur Philosophiam , quae passim inserit disquisitiones , ac demonstrationes Mathematicas : ut è contrario plurimi eam refugiunt , quae tota non est in subtilibus difficultatum iurgiis : utrique in extrema.

15 Nodum in scirpo quaerit , qui certitudinem , qua purae donantur Mathematicae , in aliis Philosophiae partibus invenire tentat.

LOGICA.

16 Adeunda imprimis venit illa Philosophiae pars , quae Logica merito vocitatur ; estque quasi lucida ingeniorum pharus mentem ita dirigens , ut sine praeclaro eiusmodi facultatis lumine veritas ipsa gravissimis circumfusa tenebris videatur. Adeo erroris causae sigillatim ab ea deteguntur , et remedia adhibentur , ut hominis mens imbecilla , et tarda ex tanta errorum voragine , quibus undique obruitur , emergat , veritatem nudis oculis contemplando.

17 Si verum attingat per lumen illud , quod super nos signatum Propheta cecinit , naturalis audit ; artificialis vero , si mens quibusdam in eius investigatione canonibus fulciatur.

18 Vera , propriaque scientiae ratione Logica gaudet ; arti tamen non-nihil assimilatur.

19 Speculativa est tota , practicae licet aliquantulum persimilis.

20 Omnibus facultatibus facem facile praefert : frustra enim conatur eas perfecte acquirere , qui Logicae artem non didicerit ; imperfecta tamen scientiarum notitia valet absque illa comparari.

i Quot,

21 | Quot, qualesque de objecto materiali, et formali Logicae tragoedias excitant Scholastici morosiores! Doctrinam, quam ex illis operose didicimus, sequenti subiicimus positioni.

22 Quidquid est, Logicae cognitionem minime subterfugit: en subdita illi materia, forma vero ens rationis.

23 Actus, quos pulcherrimis regulis Logica dirigit, tres numerantur, apprehensio, iudicium, et discursus.

Apprehensio prima mentis operatio.

24 Mentis nostrae actum rem sibi primo obiectam percipientis absque affirmatione, aut negatione perceptionem dicimus, apprehensionemve.

25 In corporali cerebri, et organorum sensoriorum motione perceptionem reponere arrisit Democriticis, ac Epicureis; eos facimus teruntii.

26 Hinc facile liquet materiam cogitandi vi adeo esse inexpertem, ut nullo pacto, manu licet accuratissima, eam adipisci valeat.

27 Perceptio mentis tantum actio, minime vero passio censenda est.

28 Cum mens rem sibi obiectam intra se considerat, ipsius ideam efformat. Est idea obiecti in mente nostra existentis imago, species, simulacrum. Varias sortitur divisiones in arena enucleandas.

29 De idearum à perceptionibus discrimine acris quondam efferbuit contentio Malebranchium inter et Arnaldum, adversus quem sustinemus, aliud esse ideam, aliud vero perceptionem.

30 Pro idearum genesi exponenda commenti fuere Epicurei quasdam à corporibus prodire exilissimas atomorum concretiunculas; at quam stulte!

31 Abeant in malam crucem Hobbesius, Voltaire, totaque Materialistarum caterva ore nimis duro blatterantium, ideas intellectuales materiae esse modificationes.

32 Ideas per se subsistentes à Deo, et rebus omnibus separatas, Platonem fertur confinxisse: caeterum hoc deliramentum ingens est, ac vacuo cerebello concoctum.

33 Consopitam Platonis sententiam ex parte suscitavit Cartesius, qui creatis à Deo mentibus, corporique coniunctis inditas illarum origine rerum ideas liberaliter erogavit.

34 Axioma est primi subsellii philosophis notissimum, nihil esse in intellectu, quod prius non fuerit in sensu: ergo innatae ideae reiiciendae? recte quidem.

35 Hinc liquido apparet omnem humanae mentis cognitionem à corporeis sensibus ortum ducere.

Nec

36 Nec aliunde quam à rebus sensibilibus Dei ideam , quam in hac vita habemus scaturire arbitramur. A magnitudine creaturae potest cognoscibiliter Creator omnium videri.

37 Amandandus procul Malebranchius mentis nostrae ideas nihil aliud esse putans praeter divinam essentiam , quae menti intime affulgens in se ipsa , ceu in speculo res omnes exhibeat. Facete ad rem Harduinus : Malebranchius omnia in Deo vidit suam praeter stultitiam.

38 In corporea phantasiae imagine , et in cerebro ut in sensorio mentem nostram plures res immediate percipere putamus.

39 Hominum animam spirituale esse automaton , in quo totius universi idea exprimeretur , adseveravit Leibnitius , à quo recedimus.

40 Hisce opinionibus explosis, earumque patronis ablegatis, menti inesse facultatem dicimus , qua à corporeis imaginibus determinata ideas sibi cudat, ac rerum hauriat cognitionem.

41 Ventum ad ideas universales , de quibus ad fastidium usque disputant Scholastici. Nos missis illorum nugis , nonnulla tantum trademus. Igitur contra Stoicos , ac Nominales statuimus , nedum voces , mentisque conceptus universales esse , sed et naturas illis correspondentes.

42 Ergo universale existit in rebus ? ieiuna nimis illatio.

43 Universale in Logicum , et Methaphysicum partitur , quorum causam , et proprietates nostrum erit adperire.

44 Quae de universalibus ideis fuit Porphyrius acute admodum prosecutus , temperate , ut Philosophum decet , huc revocanda. Hoc enim in gratiam Chrysoarii inventum accensere nonnulli rebus inutilibus ; plerisque est in deliciis , de illoque ad nauseam. Utrique vitiose agunt.

45 Genus , Species , Differentia , Proprium , et Accidens sunt totidem ideae , vere naturam universalem dividentes.

46 Generis essentiam his circumscribimus : unum aptum inesse multis, specie diversis , atque de illis in quid incomplete praedicari.

47 Genus de specie enuntiatur , non ut pars , sed ut totum eam complectens.

48 Differentia ea est universalis notio , quae apta est inesse multis , ac de illis praedicari in quale quid : rationem induit universalem per respectum ad individua speciei.

49 In substantiis tum spiritualibus , tum materialibus , et accidentibus alia est radix generis , alia differentiae : utramque aperiemus.

50 Genere et differentia species concluditur , estque universalis natura, quae de individuis , ut integra rei essentia , affirmatur.

Sub-

51 Subiicitur generi , individuis praest ; sub secundo munere , minime autem sub primo universalitatem sortitur.

52 Individuum , illud profecto est , quod ita unum est , ut multiplicitatis sit expers , et divisibilitati in alia plura nequaquam obnoxium.

53 Proprium quatuor enunciatum modis ; ultimo acceptum est , quod rei extra essentiam advenit , sed necessario.

54 Accidentis notio haec est : quod pluribus adesse potest , vel abesse spite rerum natura.

55 Praedicamentum est series specierum sub uno supremo genere coordinatarum. Denario numero ea Aristoteles conclusit : eccilla : substantia , quantitas , relatio , qualitas , actio , passio , quando , ubi , situs , et habitus.

56 Chorum ducit Substantia , cuius natura valde implexa est , atque obscura , quae in varias proinde sententias Philosophorum animos distraxit , quorum alii eam dicunt ens negans existentiam in alio ; alii vero fulcrum , ac basim accidentium. Utrunque parum apte.

57 Rectius ergo , quoad licet , eam dicimus ens , quod in rerum natura per se stat , est , existit : seu cui haec debentur. Enucleandis ornatur proprietatibus.

58 Adiunctorum substantiam exornantium princeps quantitas est : haec substantiam extendit in partes , diffundit in loco , à quo substantiam aliam similiter affectam extrudit : illius insuper mensura est ; verum ex his effectibus sola partium extensio in ordine ad se genuinam nobis tradit quantitatis ideam. De proprietatibus percontare.

59 Relatio ordo est , respectusque unius ad aliud. De eius divisionibus , ac proprietatibus secundum Scholae morem non pauca garriemus.

60 Reliqua praedicamenta , necnon hypotheorias sigillatim persequi ieiuna profecto res est , exanguis , lectori , nobisque ipsis oppido molesta , atque iniucunda. Unde Scholasticam de eisdem doctrinam roganti exhibebimus velut in nucleo.

61 Terminorum ope fit , ut aliorum cogitationes intelligamus ; est autem terminus , signum rei simplici apprehensione perceptae.

62 Signum dicitur , quod potentiae cognoscitivae aliud à se repraesentat ; huius , et termini divisiones audies in circo.

63 De suppositione , eius regulis , aliisque terminorum proprietatibus in arena.

64 Cum mentis nostrae ideae cum terminis sint magno nexu coniunctae , et colligatae , in istorum perceptione magna cura adhibenda , cum difficilimum sit rerum scientiam absque rite perceptis terminis comparare.

* VI *

65 Perceptio igitur societatis fons , medium , ac scopus tribus debet dotibus ornari ; integritate scilicet , claritate , ac distinctione ; tribus eius defectibus , diminutioni , obscuritati , et confusione diametraliter oppositis.

66 Diminutionis vitio laborat perceptio , dum mens vel solum terminum , vel obiecta non omni ex parte intuetur : medetur attentio , cuius intendendae adminicula à nobis praescribentur.

67 Definitio nominis , et rei est : prior proprium nominis pandit significatum ; alia rem ipsam exprimit.

68 Dum menti sese offert res plura continens involuta , quae unico intuitu percipi nequeunt , adest confusio : obviam divisio , et abstractio eunt : illius ope varias in re partes , istius varios in parte conceptus agnoscimus.

69 Ad sciendi modum , quo deteguntur occulta , definitionem , divisionem , ac argumentationem spectare arbitramur.

70 Vox , cuius subsidio humana colligatur societas , est hominis sonus ore per instrumenta naturalia prolatus.

71 Quamquam homini naturale sit conceptus suos vocibus explanare ; his tamen prae aliis uti , non à natura , sed ab hominum arbitrio pendet.

72 Ad ravim usque clamitant Lucretius , et Vitruvius , homines plerosque belluarum instar diebus multis in telluris visceribus sine articulati sermonis usu latuisse adseverantes , ; ast quisnam adest , cui haec opinio commentitia non videatur ? cordatus nullus.

73 Ante babelicam confusionem hominum dialectum unisonam non fuisse , placet Genuensi ; nobis nullatenus.

74 Cum vox fluxa , et in molli aëre exarata perennare diu , nec ad posteros transmitti valeat , eam cogimur alligare Scripturis , tanquam signis stabilibus ad posteros , et absentes commeantibus : hinc necessitas scripturae , quae primo vocis , tum perceptionis , tandem rei ideam nobis ingerit.

75 Varia apud gentes extat tum loquendi , tum scribendi diversitas , facilis , si lubet , auditu.

Iudicium secunda mentis operatio.

76 Posita duarum idearum perceptione , earumque ex inita comparatione cognita habitudine , mens unam de alia agendo , vel negando enunciat : actum sic efformatum vocamus iudicium.

77 Voluntatis actum , minime vero intellectus esse iudicium docet Cartesius , cuius doctrinam reprobamus.

78 Quemadmodum idea vocibus , ac terminis exprimitur , ita iudicium propositione : est ergo propositio oratio enunciativa unius de alio.

Ma-

* VII *

79 Materia , forma , quantitas , et qualitas in propositione accurate perpendendae , sunt velut scaturigines , ex quibus varia profluunt propositionum genera ; omnium naturas nostri erit muneris explicare.

80 Licet mens nostra , eò, ubi verum reperitur , semper collimet ; cum tamen imbecilla sit , ac finita nimis ; non raro , immo multoties à veritate aberrat : huius erroris occasionales causae sunt sensus ; at vero ipsi per se nunquam fallunt , remque , ut eorum poscit munus , repraesentant.

81 Ex appetitus sensitivi affectibus , corpore male compacto , magistris , nutricibus , plebe vel ignara , memoriae exilitate vitia plurima crebro profiscuntur , quae iudicia nostra non mediocriter in transversum adigunt.

82 Intellectus ; ¡ proh Deus ! intellectus ipse , cui erroris correctio incumbit , insomnia , ceu veritatis oracula quandoque venditat.

83 Inde liquido apparet , immensi moliminis rem esse vera à falsis distinguere , et quasi adhibito vanno , è tot quisquiliis , et fallaciarum glumis purgatissimam veritatem educere.

84 ; Ergo mens nostra multiplici errandi occasione undecumque circumfusa , calculum adiiciet Academicis veritatem insuperabilibus septam tenebris venditantibus ? facilius ab asino lanam ; cordatius enim sentiens de ea obtinenda nuspiam desperabit.

85 Eadem , qua priores , chorda aberrat Cartesius , qui ad illustrandam lubricam admodum , et implexam semitam , quae inoffenso calce nos ad veritatem duceret , praecepit ad ipsam capessendam nihil expeditius magis , quam generalem de omnibus inducere dubitationem . ¡ Insanum revera praeceptum !

86 ; Igitur omnis omnino dubitatio aspernenda ? minime gentium ; si enim disputationis gratia fiat , utilis erit ; necessaria , si de rebus incertis instituantur : verbo : commendamus prudentem , temerariam improbamus.

87 Ad propulsandos errores nonnullae traduntur regulae in id collimantes , ut sufficiens habeatur rerum discussio , et commensuratum cognitioni iudicium ; percontare si placet.

Veritatis Criterium , et Critica.

88 Nisi menti affulserit nota , qua velut lydio lapide vera à falsis secerantur , nunquam veritatem attinget ; haec nota criterium audit.

89 Ratio naturalis in fidei mysteriis legitimum esse nequit veritatis criterium ; illius autem captum etsi haec superent , his , quae naturaliter novimus , repugnare non valent.

90 In intelligibilibus diiudicandis rationis evidentia legitimum est veritatis criterium.

Pro

88

* VIII *

91 Pro eis vero , quae sensationis sphaeram haud transcendunt , sensuum recte dispositorum circa propria sensibilia evidentiam pro veri tessera adstruimus.

92 Auctoritas humana in dogmatibus minimum valet , nisi sermo fiat de his , quae ab auctoritate unice pendent , vel adsit omnium , aut fere omnium consensus ; in rebus autem historicis haberi potest ut veritatis criterium ; numquam tamen excedit moralem certitudinem.

93 Critica est ars , quae de propositionibus tum scriptis , tum prolatis iudicium profert ; tria sunt illius munera : diiudicatio , emendatio , interpretatio.

94 Artem criticam et Ecclesiae , et Reipublicae magnam afferre utilitatem , nisi in meridie coecutiens , dubitabit nullus.

95 Si retroacta Ecclesiae saecula perlustres , ipsorum quolibet egregios criticae cultores miraberis : eosne scire cupis ? roga.

96 Canones adperiemus , quorum praesidio libros genuinos à suppositis discernamus , loca corrupta emendemus , Scriptorum sensum interpretemur , item unius linguae libros , alteri notos , ac publicos faciamus.

Discursus tertiae mentis operatio.

97 Nihil adest profecto , quo illustrius elucescat divina propemodum mentis humanae acies , quam ubi iudicium aliquod ignotum ex duobus iam notis , utpote cum illis connexum elicimus , dicimurque proinde discurrere , seu ratiocinari : oratio , qua id fit , dicitur argumentatio.

98 Huius praecipui surculi sunt exemplum , inductio , et syllogismus , cuius naturam , divisionem , figuras , modos , et regulas abunde tradam.

99 Demonstratio est syllogismus ex praemissis omnino certis , necessariis et evidentibus coalescens : in ea praemissarum assensus efficienter concurrat ad annuendum conclusioni.

100 Assensus evidentibus praemissis collatus inepte conclusioni denegatur.

101 Demonstratione scientia comparatur , cuius actus circa idem obiectum opinionis actum haud compatitur.

102 Fidei , et scientiae actus , illorumque habitus coadunari non valent in eodem intellectu circa idem obiectum.

103 Fidei tamen actus iungi potest cum scientiae habitu ; istiusque actus cum fidei habitu ; modo non exeat in actum.

104 Syllogisticae arti adiumento est Topica , uberem dicendi segetem Logicis suppeditans ; decem ponuntur loca Topica , singula expediemus , similiter et fallacias , quibus argumentationes plerumque maculari videmus.

Me.

Methodus.

105 Ne ingenti idearum serie , et propositionum numero obrutus animus temporis , et rei iacturam misere faciat , ordinatum procedendi modum in scientiis adhibere cogitur : pressius , Methodum.

106 In analyticam , et syntheticam partitur , utramque suis cum legibus explanabo.

107 Recentiorum quamplures veritatem aliter ostendi non posse putantes quam per calculos algebraicos , scholasticam ad docendum methodum reiiciunt : at in omnibus , quam inscitè !

108 Non propterea inficiamur de rebus nullius momenti , tamquam de gravissimis Scholasticos aliquando decertasse ; adversus abusum solum insurgimus.

109 Commodius , utiliusque edocentur discipuli optimis selectis auctoribus , quam si dictentur scripta.

110 Logicae finem imposituri , leges quas circa ineundam disputationem tulerunt viri , qui ingenio , doctrina , assiduàque in his exercitatione plurimum valent , in medium proferemus.

PHYSICA GENERALIS.

111 Altera accedit Philosophiae pars , et nostro aevo supra modum exculta , quae naturalis scientia est , et Physica adpellatur. Tota enim circa res naturales occupatur , et naturae secreta experientia , ac ratione duce , rimari contendit.

112 Naturae nomen rebus diversis applicatum à nobis sumitur pro radice intranea illorum motuum , quos non agentis externi vis extorquet à rebus ; sed ipsae ultro effundere videntur ; eius diffinitio his concluditur , *principium , et causa motus , et quietis eius in quo est , primo et per se , et non secundum accidens.*

113 Eius rationem sortiuntur materia , forma , rationalis anima , totum demum compositum.

114 ; Idemne de Deo , et Angelis ferendum est iudicium ? nequaquam.

115 Violentia naturae inimica dicitur : *cuius principium est extra , passo non conferente vim.*

116 Motus à Deo creaturae impressus , utut insolitus , minimè est ei repugnans , nisi ut agens particulare operetur.

117 Artificiale ab externo provenit principio , à ratione nempe practica , exterioriorem materiam disponente.

C

Ars

118 Ars aemula naturae merito dici potest ; in plerisque utramque conve-
nire , in aliis etiam differre indubium est , opera naturae quam saepe perficit,
suis viribus patrat nunquam , at miscendo activa passivis plurima et quidem
mira praestat.

119 In his locum habere diffitemur fulvum illud metallum , cuius sacra
fames tantum mortalia pectora cogit ; idque suadere videntur insani labores,
ingentes illae divitiae frustra ab illis expensae , qui Chrysopoeiam patefacere
tentarunt.

120 Philosophia naturalis nedum experimentis , sed et ratione niti debet,
qua saltem naturalium rerum causae coniiciantur ; si autem causarum ratio
reddi non possit , nihilo secius experimenta utiliter instituuntur ad investigan-
dos naturae effectus , proprietatesque : experimenti , observationis , atque
phaenomeni notiones aperiunt.

121 Tres philosophandi regulas , ut Physicae basim tradit Nevvtonus : eas
nisi lux affulgeat , aliqua ex parte claudicare putamus.

122 Physica , quae attributa corporibus communia perpendit , generalis
est ; particularis vero , si cuilibet corpori propria perscrutetur.

Corporum essentia , et existentia.

123 Fuere quondam , qui non nisi corpora existere putarunt , nullam in-
corpoream substantiam agnoscentes. Extremis hisce temporibus extitere qui
vel de corporum existentia dubitare non erubuerunt , vel cum Malebranchio
perfrieta fronte negarunt illam ratione probari posse , sed tantum credi ob
Dei revelantis auctoritatem ; ò miseranda hominum caecitas !

124 Renatus Cartesius physici corporis naturam in trina dimensione repo-
nens , rationem haud consuluit.

125 Gassendo placuit eam impenetrabilitati adscribere. Sententiam impro-
bamus.

126 Vera physici corporis essentia ignota est.

127 Primis quibusdam principiis physica constare corpora , apud philoso-
phos omnes in comperto est , ipsaque rerum mutatio clamat ; ea diffinit Ari-
stoteles ; quae nec ex se invicem , nec ex aliis , sed ex quibus omnia fiunt.

128 ; At quatenus erunt haec prima principia ? Pene innumera sunt phi-
losophorum in his decernendis dissidia. Displicet imprimis placitum infinita
corporibus principia affingens.

129 Parmenides et Melissus unicum dumtaxat in rebus principium agno-
scentes à vero distant longissimè.

130 Quatuor Elementistarum principia , sicut et quinque à Chymicis
stabilita primi principii munus obire minime queunt. Car-

131 Cartesii erga prima principia hypothesis speciosa est, profundaeque meditationis foetus; at si in ea veri speciem quaeras, somniantium commentum reperies, putidamque fabulam à vero longissime alienam.

132 Anaxagoras suam homaeomeriam contra sensibilem experientiam firmare voluit.

133 Peripateticorum systema notiones abstractas, et methaphysicas involvens vix aut ne vix confert quidquam ad phaenomena naturalia enodanda: e regno igitur philosophico prorsus eliminandum esse putamus.

134 Quae quum ita sint, reliquum est, ut nostram de corporum principis statuamus sententiam. Rem hanc duobus assertis sequentibus absolvemus.

135 Prima corporum sensibilibus materies in particulis extensis, solidis, diversa figura, ac magnitudine praeditis, exilissimis, homogeneis, et naturaliter insecabilibus collocanda est.

136 Naturalium compositorum forma in varia tantummodo particularum combinatione, et textura est reponenda.

137 Hinc prono fluit alveo substantiales Scholasticorum formas esse à rerum natura proscribendas: earumque munera ex vario mechanismo unice pendere.

Corporum attributa.

138 Stabilito essentialiter corpore, ad ipsius proprietates enucleandas deveniamus; inter eas primatum sibi vindicare videtur extensio substantiam corpoream ita afficiens, ut sine illa saltem connotata corpus existere nequeat.

139 Extensionem sequitur divisibilitas, Mathematica una est, alia verò Physica: haec certis tandem coarctatur limitibus, secus illa. Hinc continuum non ex solis indivisibilibus coalescit; sed ex partibus semper divisibilibus.

140 Impenetrabilitas ea est corporum affectio, qua unum alteri reluctatur, ne simul cum ipso sit in eodem loco.

141 Duorum corporum penetratio naturae vires superat, secus si istius Dominus superna sua potestate id effecerit.

142 Verum nec ipse omnipotens Deus corpus unum in duobus constituet locis, ita ut praesentia suae quantitatis ambo repleat.

143 Passiva corporum resistentia non ab una impenetrabilitate, sed ab aliis oritur causis.

144 Figura donantur corpora; si Euclidi fides, ea est quae terminis intercluditur.

145 Pori sunt quaedam cavitates sive visibiles, sive invisibiles, quae vel
pe-

penitus vacuae, vel aliena repletae materia in corporibus reperiuntur.

146 Omne corpus sensibile ingenti pororum numero interrumpitur.

147 Materiae quantitas in corpore est ut factum ex volumine, et densitate.

148 Universis corporibus convenit esse in loco, spatiumque aliquod occupare: hoc Clarkio, et Scarelae ipsa Dei immensitas est: fabulatores se produnt.

149 Nevvtonus eò est progressus, ut spatium Dei sensorium dixerit. Insaniam detestamur.

150 Nec minore carpitur errore Orlandius spatium dicens sempiternum, non factum à Deo, et corporibus distinctum.

151 Spatium non est illimitata quaedam substantia, prima inter eas quae à Deo sunt conditae.

152 Despicimus Gassendi assertionem ponentis spatium nec substantiam, nec accidens esse, sed incorporeum quid inter illa medium.

153 Ne hac super re in longum nimis abire nostra videatur oratio, circa spatii naturam illa solum nobis arridet opinio, secundum quam illud mera est capacitas corporum recipiendorum, proindeque nihil reale in seipso.

154 Quadrat loci diffinitio ab Aristotele tradita: superficies prima immobilis corpus ambiens.

155 Locus nullo corpore plenus dicitur vacuum; quoddam coacervatum, aliud vero disseminatum; istud parum firmis argumentis ab Scholasticis negatur. Ex eo ne minimum quidem detrimenti caperet natura rerum. Imo aperta phaenomenorum quorundam expositio ipsi tantum adscribenda.

156 Duratio nihil est aliud, quam permanentia rei in esse: triplex est, aeternitas, aevum, et tempus; notiones detegam.

Corporum vires.

157 Praeter vires primigenias admittendae sunt etiam in corporibus potentiae activae proximae ab actione, et motu revera discretae.

158 Leibnitiana virium corporearum divisio in vivas, et mortuas tantum inepta est; aliquas dari censemus.

159 Leibnitii theoria, vivas nempe corporum vires aestimandas non esse ex massa, et simplici velocitate, sed ex eius quadrato, profligata penes nos iacet.

160 Vires corporum compositae, dum cetera sunt paria, aestimandae sunt in ratione virium componentium.

161 Vim, qua corpora ad se invicem accedunt, attractionem vocare placuit

cuit Nevvtonianis; quid autem sit haec attractio ex Nevvtonianorum mente, haud facile valet determinari, dissentientibus à praeceptore discipulis.

162 Attractionis Nevvtonianae adeo hisce temporibus percrevit rumor, ut omnis usque adhuc cognitae telluris angulus eam resonare audiat. Adeo probatur, ut innumeri ubique terrarum exorti sint propugnatores, qui ad eius prolatanda confinia totis viribus incumbant; coeterum quolibet modo considerata, fictitia est universalis haec naturae lex, solo in cerebro existens, et Nevvtonianorum principiis maxime repugnans.

163 Nevvtonianae attractionis leges innumerae cum sint, teste Iacquierio, ad nonnullas per ipsos reducuntur, et pro maximis, et pro minimis distantis; omnes in plerisque deficiunt, accurate servatae in absurdum nos ducunt, et cum Nevvtonianorum principiis minime cohaerent.

164 Vires centrales in sensu Nevvtonianorum flocci facimus, nihilque conferre videntur ad phoenomena coelestia extricanda.

165 Conatum illum, quo corpora in commune centrum feruntur, gravitatem dicimus; adeo ipsius natura philosophorum oculis est abscondita, ut in ea stabilienda tot extiterint sententiae, quot philosophi.

166 Gravitatis originem explanaturus Cartesius ad vorticosos motus liquidae substantiae per terrae ambitum circumactae confugit; verum ex illis tam turbidis fontibus ista non eruitur.

167 Existimavit Gassendus recentiorum alioquin nulli impar, gravia corpora deorsum ferri à telluris corpusculis rapta praeda ad eam revertentibus; Poëtam potius se prodit, quam Philosophum.

168 Principium, quo gravia deorsum detrudi videmus, internum est, externum minime.

169 Gravitas alia est absoluta, alia respectiva; corpus, cui nisus in centrum, absolute leve nullum agnoscimus; Evangelista Torricelius omnia absolute levia admittit. Serione, an ioco? nescimus.

170 Eiusdem corporis gravitas in omnibus terrae plagis una, eademque perseverat.

171 Sequentia gravitatis dubiola in arena extricabimus. I. ; Cur in statera minus pondus, si à centro motus longius abducatur, maius pondus attolit?

172 II. ; Cur lignum, licet aqua levius, aliqua sui parte ei immergatur?

173 III. ; Cur metallum, quamvis aqua gravius, in tenuissimas ductum amellas non mergatur?

174 Corpora gravia, cuiuscumque sint figurae, magnitudinis, ac ponderis, libere sibi commissa aequali velocitate descendunt in medio non resistente, eodemque tempore aequale spatium metiuntur.

* XIV *

175 Corpora diversi generis , per idem medium resistens vi gravitatis decidentia , diversa feruntur velocitate.

176 Gravia quaecumque suo genio relictas , ubicumque locorum cadant , lineam sensibilibus rectam , atque horizonti perpendicularem suo motu perficiunt.

177 Extensiva corporum gravitas materiae quantitati proportionatur.

178 Gravitatis in distantia , ad quam capi possunt experimenta , corporum cadentium motum uniformiter accelerat.

179 In motu uniformiter accelerato , vel retardato celeritatum incrementa , vel decrementa directam sequuntur temporum rationem.

180 Spatium à corpore libere descendente confectum dimidium illius est , quod eodem tempore peragraret , si celeritate ultimo acquisita aequabiliter ab initio moveretur.

181 Graviorum corporum acceleratio , ceteris paribus , fit secundum progressionem arithmeticam numerorum imparium. 1. 3. 5. 7. 9. 11. cet.

182 Spatia à corporibus peracta in descensu accelerato , sunt ut quadratum temporis insumpti.

183 Tempus , quod in descensu corpus percurrit , est ut radix quadrata spatii confecti , similiter et velocitas.

184 Duo corpora aequali tempore inaequalia spatia percurrentia , habent velocitatem in ratione directa spatii confecti.

185 Corpora , quae temporibus diversis aequalia percurrunt spatia , inversam sequuntur temporum rationem.

Motus natura , et leges.

186. Motus in universum ab Aristotele diffinitur : actus entis in potentia prout huiusmodi ; quibus tanta inest obscuritas , ut non satis sint multi Daelii natatores , ne quis proefocetur ; eam tamen , praeunte Ang. Praecep. pro viribus illustrabimus.

187 In passo , seu mobili motus subiectatur.

188 Ad eum triplicem exigimus conditionem , percontanti tradendam.

189 Motus unitas , et distinctio generica , et specifica exauriri debet à termino , in quem tanquam in scopum collimat ; numerica autem ex unitate subiecti , termini , et temporis.

190 Eidem mobili contrarii motus inesse valent per accidens , per se vero minime gentium.

191 Motus quantitas aestimanda est ex massa corporis moti in celeritatem ducta.

In

192 In rerum natura neque semper conservatur eadem motus quantitas, ut cupit Cartesius, neque eadem semper perseverant vires motrices, ut contendit Leibnitius.

193 Corpus semel in motu positum moveri non pergeret in infinitum per eandem rectam lineam, etiam qualibet seclusa externa vi.

194 Motus haud semper extitit; in aliquibus tamen corporibus semper futurum nobis est plane persuasum.

195 Adversus Spinozistas, et Hobbesianos constanter tenemus, motum materiae essentialem non esse.

196 Omne, quod movetur, ab alio movetur; in moventibus igitur et motis procedi nequit in infinitum.

197 Nevvtonus lib. 1. princ. tres ponit generales leges motus. I. Corpus omne perseverat in suo statu quiescendi, vel movendi uniformiter in directum, nisi quatenus à viribus impressis cogitur statum illum mutare.

198 II. Mutatio motus proportionalis est vi motrici impressae, et fit secundum rectam lineam, qua vis illa imprimitur.

199 III. Actioni contraria semper, et aequalis est reactio. Eas omnes universim acceptas ineptas putamus; veras, cui placeat, assignabimus.

200 Ad motum localem corporis tria concurrunt, vis motrix, alternatio loci, et determinatio tum motus ipsius, tum vis motricis ad hunc, vel illum terminum.

201 Displicet Cartesio motus localis divisio in rectum, circularem, et mixtum; nobis quàm maximè probatur.

202 Motus ab unica vi productus simplex est, à pluribus, compositus.

203 In motuum compositione non semper eadem in corporibus celeritas manet.

204 Si à viribus aequalibus è diametro oppositis corpus urgeatur, immotum consistet.

205 Motus proiectorum continuatio oritur ab impetu illis à proiciente indito, à propellente aëre nonnihil adiumenti haurit.

206 Pendula dicuntur gravia corpora ab aliquo puncto suspensa, circa quod crebras immersiones, et emersiones efficiunt.

207 Profluunt pendulorum vibrationes à vi gravitatis cohibita per filum, aut funem eiusdem corporis directionem mutantem.

208 Corpus pendulum quò è longiori pendet filo, eò plures edit vibrationes.

209 Extracto in Boileana machina aëre crassiori, diutius continuantur pendulorum oscillationes.

Eius.

210 Eiusdem penduli vibrationes , etsi aliae aliis minores , isochronae tamen videntur.

211 Arcus chorda pixidis acus magnete tacta , et pleraque alia corpora , dum à loco suo dimoventur , veluti totidem pendula censi valent.

212 Elaterium dicitur corpus , quod à suo statu dimotum , ad ipsum redire conatur ; vis , quae illius principium est , elastica nuncupatur : triplici peragitur modo.

213 Igni , luci , aetheri , aëri interna est elasticitas : aliorum verò corporum vis elastica ab aliquo ex praedictis in eorum poris incluso derivatur : nonnihil tamen confert partium rigiditas , pororum dispositio , corporisque figura.

214 Corpus cum impetu vibratum , dum alteri duro allidit , resilire docet experientia : sic evenit corporis reflexio.

215 In reflexione et mutatur directio , et novus quoque producit motus , ab elaterio corporis , aut reflexi , aut reflectentis , aut ab utroque.

216 In corporis casu ad angulos rectos angulus incidentiae reflexionis angulo coaequatur ; in obliquo verò incidentiae angulus , physicè loquendo , angulum reflexionis superabit.

217 Nonnullas reflexionis , et elasticitatis leges novimus : trademus si lubet.

Statica.

218 Statica est scientia mechanica , qua machinarum adiumento duorum corporum diversi ponderis vires aequantur.

219 Igitur in eo scientia haec sita est , ut inita ratione corporis movendi , aut sustinendi , congruae adhibeantur machinae ad id supplendum , quod naturae deest virtuti.

220 Machinarum aliae simplices , aliae verò compositae : primis adnumerantur vectis , libra , axis in peritrochio , trochlea , cuneus , cochlea , rota dentata : compositae ex simplicibus coalescunt. Omnium explanationem , usumque trademus.

221 Universa Statices materies sequentibus fulcitur principiis : 1. Pondera aequalia in aequalibus à fulcro , sive à puncto suspensionis distantis aequi ponderant. 2. Inaequalium ponderum aequaliter à fulcro distantium maius praeponderat minori : 3. Sic se habet pondus ad pondus , si pondera sint inaequalia , ut distantia ad distantiam , permutata ratione.

222 De centro motus , magnitudinis , et gravitatis in circo.

223 Si eidem inflexili virgae duo appendantur pondera , obtinebunt celeritates in ratione directa distantiarum à centro motus.

In

224 In vecte heterodromo pondus manet cum potentia in aequilibrio, quoties distantiae utriusque ab hypomoclio sunt reciprocae, ut pondus ad resistantiam.

225 Ex motus, gravitatisque centro aestimandae sunt machinarum vires.

226 Quies nihil involvit positivum, sed motus solummodo privationem.

PHYSICA PARTICULARIS.

227 Physica generali absoluta, et communibus, ac universalibus corporum dotibus lustratis, superest ut singula naturae corpora, quantum fas est, oculis emissitiis introspiciamus; eorum cognitionem pleno iure sibi vendicat Physica particularis, cuius scopus est, praecipuas corporum species, admirabilemque eorum varietatem investigare.

228 Mundum itaque cosmon graecè nuncupatum, compagem ex coelo, elementis, et iis naturis, quae iis continentur, constantem adpellamus.

229 Egoistae cum omnia praeter semetipsos è medio tollant, Mundi existentiam inficiantur; verum eos deliros, ac stipites fastibus potius quam rationibus arguendos, quis non asserat?

230 Benedictus, potius Maledictus, Spinoza, Tollandus, alique huius furfuris nebulones, Mundum dixerunt Deum; commentum sanè manifestam absurditatem, apertissimamque contradictionem involvens.

231 Robinetus statuens Mundum non libera voluntate, sed naturae necessitate à Deo conditum, splendide mentitur.

232 Pereat Platonis, Zenonis, aliorumque Philosophorum error, qui Mundum ex materia ab aeterno praeeistente factum fuisse putarunt.

233 Corruat Epicuri turpitudine, qui Mundum ex fortuito quodam corpusculorum insectilium concursu coalescentem somniavit, dum catholica exclamantes voce dicimus: *Deum ab initio temporis utramque de nihilo condidisse naturam, spiritualem, et corpoream, Angelicam videlicet, et Mundanam.*

234 Plures existere Mundos somniarunt olim veteres quamplurimi, si Plutarcho fides habeatur: ast hoc merum est figmentum, nullo fundamento innixum.

235 Perfecta res Mundus; et quidem in suo genere omnibus numeris absolutus.

236 Interiori principio informante, anima nempe donari Mundum extitere quondam, qui adstruxerint; perperam tamen.

237 Mundi extensionem, et magnitudinem assignare non audemus; ipsum infinitum admittere nequimus, quidquid plerisque recentiorum placeat, suis enim limitibus coarctari ultro fatemur.

E

Mun-

238 Mundi figuram sphaericam licet non apertissimis , probabilibus tamen rationibus suadere conamur.

Mundi systemata , et armillaris sphaera.

239 Coelestium motuum enodatio maximè pendet à sphaera artificiali, armillari nuncupata , quae apud Mathematicos audit ; corpus solidum una superficie contentum , in cuius medio punctum est , à quo omnes rectae lineae ductae ad ambientem superficiem sunt aequales.

240 Decem est insignita circulis , aequatore , meridiano , zodiaco , horizonte , binis colluris , tropicis cancri , et capricornii , et duobus polaribus : sex priores sunt circuli magni , reliqui minores appellantur.

241 Lineae , puncta , circuli omnes ab Astronomis in mundanae sphaerae superficie conficti , à Geographis telluris periphaeriae aptantur , ac eodem , quo in coelesti sphaera , ordine describuntur. Ergo de his omnibus eorumque muneribus , de locorum longitudine , et latitudine , de zonis , et climatibus , de triplici sphaerae positione , de poli elevatione , de Periaecis , Antaecis , Ascis , Antipodis , Amphisciis , Perisciis , Heterosciis , de Geographicis tabulis , earumque usu , de usitatoribus in Geographia mensuris , de Insula demum , Peninsula , Continente , Isthmo , Freto , Sinu , Promontorio nonnulla scitu digna occurrunt , roganti illico detegenda.

242 Mundi systema communiter sic expenditur : partium universi dispositio telluris praesertim , ac planetarum phaenomenis coelestibus explanandis accommodata.

243 Inter varia mundi systemata , tria celebriora hodiedum in scholis vigent , impari tamen fortuna : Ptolomaicum videlicet , Copernicanum , et Tychonicum , sumpto ex iis nomine , qui ea vel excogitaverunt omnium primi , vel maximè illustrarunt. Singulorum ordinem , et constitutionem , quidve singula sibi velint , in aperto ponam.

244 Ad pleniorum systematum notionem nostrum erit adperire quid sit planetae orbita , quando concentrica , et excentrica , quid perihelium , aphelium , linea apsidum , apogaeum , perigaeum , anomalia , directio , statio , retrogradatio , stellarum coniunctio , coitus , synodus , oppositio , motus communis , periodicus , parallaxis cet.

245 Immensa illa orbium excentricorum , et epicyclorum farrago à Ptolomaicis adhibita , ut planetarum motus explicentur , naturae simplicitati nimis contraria est , totumque systema legibus physicis adversari commonstrat.

246 Nicolaus Copernicus veluti ex oblivionis cineribus suscitavit , proprioque Marte illustrem reddidit veterum quorundam opinionem , quae tellurem

ins.

instar planetae moveri, solem verò in centro quiescere ponebant: nonnulli recentiores eam ad demonstrationis fastigium evehere tentarunt; votorum tamen suorum compotes haud evasere.

247 Hinc systema Copernicanum labilibus argumentis tanquam thesis sustinetur.

248 Possumus tamen huic systemati reliquis elegantiori ut hypothese assentiri, non quae ad usque apices probet coelestia phaenomena; sed quae positioni iam factae ostendat consequentes effectus minimè repugnare.

249 In Copernicea mundi hypothese nihil adest quod cum Physicae, et Astronomiae legibus non cohaereat.

250 Valent Copernicani sacrae Scripturae testimonia motui telluris, ac solis quieti adversantia facili negotio explicare.

251 Ex Coperniceo systemate suam concinnavit planetariam theoriam Thyco de Brae Danus, ac Astronomus egregius saeculi XVI.: verum tramtum confusio, qua fere undique premitur, omnem planetarii systematis elegantiam, ac simplicitatem perturbat, atque physicis, et astronomicis legibus parum congruere videtur.

Coelum.

252 Pulcherrima illa regio supra lunam, stellasque protensa, ac terram ambiens dicitur Coelum. Bipartitum considerant Astronomi, stelliferum, ac planetarium.

253 Generationibus, ac corruptionibus subiacere coelorum substantiam, ipsorum phaenomena ostendunt.

254 Circa medii naturam, in quo coelestes globi suos circulos conficiunt, magna extat opinionum varietas: nos nihil in eo solidum percipientes, et planetarium, et stelliferum coelum fluidum esse sustinemus.

Stellae fixae, et errantes.

255 Ex coelestibus corporibus alia sunt sublimiora, fixa, perennem in suo situ, ac cursu aequabilitatem inter se tenentia. Alia dicuntur errantia, seu Planetae, quae nullam constantem dispositionem tum inter se, tum cum fixis observant; sed propriis cursibus vagantia, nunc illi, nunc isti se adiungunt.

256 Tractum illum lucidum, et albicantem ad serpentarium ex austro in boream protensum, qui Galaxia, seu via lactea dici solet, ex stellarum coacervatim concisarum congerie ortum ducere opinamur.

257 Recentiores Astronomi stellas fixas, ceu totidem soles proprio non mutuatitio micantes lumine ponunt: his calculum adiicimus.

Ste-

258 Stellae fixae certo , ac determinato numero continentur ; exactum tamen , et accuratum earum catalogum texere ille solus novit , qui condidit.

259 De stellis novis , vivida omnium scintillatione , huiusque scaturigine nonnulla occurrunt , quae roganti ultro pendentur.

260 Sol syderum princeps , lucis fons , mundi oculus , coeli gratia , temporum moderator , vas admirabile , opus excelsi tam vivide ignis affectiones exhibet , ut videatur portenti simile , Philosophos extitisse , qui serio aliam solis naturam fuisse existimaverint.

261 Helioscopii ope nigricantes irregularis figurae , et durationis maculae in solis disco conspiciuntur : qui earum ortum ex circumsolaribus planetis solis lumen intercipientibus repetat , astronomicis observationibus adversarius probatur.

262 ; Eruntne solis maculae ipsius montes , aut solida corpora fluido igneo quandoque innatantia , nunc in fundum delapsa ? minime gentium.

263 Ergo cum illis sentimus qui hasce maculas à solis exhalationibus ori putant.

264 ; Sol igitur atmosphaera circumvallabitur ? cedo dexteram.

265 De solis figura , magnitudine , distantia , ac motu in arena.

266 Faculae quaedam etiam in sole videntur , de quarum ortu , et lumine illo zodiacali à Casino seniore primum , dein vero ab aliis Astronomis agnito , quaedam praelibabimus haud contemnenda.

267 Post solem sydus telluri magis conspicuum est luna solis vicem nocturno tempore agens : corpus opacum est , totum suum lumen à sole recipiens.

268 Lunae corpus telescopio detectum , non politum , sed dentatum , multisque anfractibus intercisum adparet.

269 Duo in luna macularum genera deprehenduntur , grandiores aliae , et perennes , aliae vero minutiores extemporaneae , inconstantes , et fugaces ; hae à montium umbra in partes depressiores proiecta pendent ; illae à quibusdam rarioribus lunae tractibus solare lumen minus reflectere valentibus.

270 Sensibili atmosphaera terrestri simillima lunam circumambiri , demonstrare tentavit Wolfius ; verum operam , oleumque perdidit.

271 Lunae motum , distantiam , figuram , magnitudinem , et faces expendemus.

272 Telluris lunam inter et solem positio in causa est , ut illa solaribus radiis orbata veluti languescat , deficiat , eclipsimque patiatur.

273 Ex lunaris corporis interpositione solis lux ad nos usque liberè permeare impeditur , sicque sol eclipsari videtur.

Lu-

274 Luna plenilunii tempore lumine tantum orbatur, sol in novilunio.

275 Cum ab inventis telescopiis diversas descripserint Astronomi saturni phases, in eo tandem convenere tenui annulo circumdari.

276 De reliquis planetis sigillatim pertractare ipsius ordinis ratio postulare videtur; verum cum brevitati consulamus, et dilucide admodum à Cl. Altieri quae ad hanc rem spectant, sint tradita; quae ille de iove, ipsiusque asseclis, de marte, venere, et mercurio proponit, enodanda promittimus.

277 Non ita cerebro vacuum caput comparavimus, ut adhaerere possimus quorundam recentiorum nugis planetas incolis inhabitari propalantibus.

278 Cometarum nomine ea corpora in sublimi posita intelliguntur, quae caudam, crines, seu barbam habere videntur, quaeque postquam certo tempore planetarum instar nobis apparuerint, è nostris oculis postmodum subripiuntur.

279 Naturae cometarum investigatio plurimum defatigavit Philosophos, eosque in diversas sententias abire coegit; ea in primis displicet, quae cometarum ortum oleaginosi, pinguibus, viscosisque exhalationibus in suprema aëris regione accensis adscribit.

280 Ex planetarum exhalationibus invicem unitis, ac in unam veluti molem concrenentibus cometas coalescere putarunt nonnulli, quorum sententia aeque displicet, ac praecedens.

281 Illis igitur assentimur, qui docent eos esse planetas mundo congeneritos certa quadam periodo solem circumambientes.

282 Diversa afficiuntur nomenclatura cometae ratione caudae, barbae, crinis, quibus ornantur; hae ab exhalationibus ab eorum nucleo ascendentibus oriuntur.

Motus astrorum causa, et influxus.

283 Corpora coelestia statis legibus moveri sat liquidò constat: circa illorum motus causam acris extat inter Philosophos concertatio; singulos vocemus in sensum.

284 Keplerus species quasdam immateriatas somniavit egredi à sole in centro planetarum collocato, et ab illis vectis more sydera prehensa circumduciride fabellam.

285 Isaacus Nevvtonus suum de universali attractione systema adhibuit, ut physicam motricem planetarum causam rimaretur; licet speciosum adpareat, veritate haud nititur.

286 Cartesius lubrico, ac labili fundamento magnum commentus est vorticem sydera cuncta exagitantem.

287 Opinio Leibnitiana de coelestium motuum causis absurda est , implicata nimis , Leibnitii principiis minimè cohaerens , ac rationi maximè repugnans.

288 Nonnulla in sublunaribus fiunt , quae astrorum influxus subterfugere non valent.

289 Ad extremum impetimus Astrologos iudiciarios , genus hominum mendax , vafrumque nimis. Expiscantur hi , sed inanissimè , ab stellarum motu mortalium eventus , qui à liberrimà voluntate pendent.

Chronologia.

290 Fecit Deus luminaria coeli , ut dividant diem , ac noctem , et sint in signa , et tempora , dies et annos ; hinc ex illorum motu tempora metimur ope Chronologiae , quae est totius historiae prora , puppisque , ad omnem humanitatis disciplinam ianua , ac mortalibus cunctis summopere necessaria : ut igitur eam summis saltem labris degustasse videamur , notiones referemus diei , hebdomadae , mensis , anni , cyclorum , periodorum , et epocharum ex Hermanno Christianopulo apud Goudinum haustas , simulque tradita ibidem problemata resolvemus.

Elementaris sphaera.

291 E sublimi coelorum in haec ima dilabimur , elementarem sphaeram , atque in ea contenta corpora lustraturi ; est ergo sphaera elementaris spatium omne , quod sua orbita luna comprehendit.

292 Ignis est quaedam substantia materialis , ex cuius actione fit , ut partes quorundam corporum dissolvantur , ac in flammam , fumum , vel vapores abeant.

293 Quamquam nullus habeatur ignis absque particularum accensi corporis motu ; est tamen ab illo planè diversus.

294 Ignis est specialis quaedam materia subtilissima , mobilissima , solidissima , et eximiè elastica , per omne spatium , et corpus diffusa.

295 Ex stabilita ignis natura operosum haud erit explanare phoenomena , quaecumque in eius exitatione , propagatione , et extinctione observantur , nullaue de ipsius effectibus dilatatione , solutione , liquatione , ebullitione , inflammatione extricatu difficilia.

296 Libenter subscribimus opinioni , quae tenet eadem omnino materia lucem , et ignem donari.

297 Arrisit viris alioquin iudicii subactissimi , ignem sua spoliare gravitate ; nobis minimè.

Elec-

298 Electricitatis vocabulo ea intelligitur vis , qua corpora nonnulla adtritu calefacta attrahunt , ac repellunt leviora corpuscula , scintillantur , lenemque auram adversus vicinam manum emittunt.

299 Corporum electricorum quaedam dicuntur originaliter , et ex natura electrica , alia vero per communicationem ; praecipua , quae in corporibus electricis notantur phoenomena , reserabimus.

300 In determinandis electricitatis causis non minor inter recentes , quam inter antiquos lis est. Quod hic asserit , reprobatur iste ; ille , quod alter inficitur , propugnat ; quod uni optimum , absurdum alii videtur : nos verò in re sane ardua , nostrumque captum superante , Cartesii , Boylei , Nolleti , Muschiembroekii , Franklinique theoriam referemus , hisque contenti sumus ; etiam estote.

301 Aër quaedam est materia fluidissima , quae tellurem circumquaque ambit , et libera occupat spatia ab aliis corporibus relictis. Huius massa prout telluri circumfunditur una cum natantibus in ea corporibus , atmosphaera terrestris dicitur.

302 Aërem esse materiam quandam specialem à congerie vaporum , et exhalationum , quae ex quibuslibet corporibus avolant , omnino diversam , res certissima videtur.

303 Gravitate aërem , non minus quam reliqua corpora affici , est hodie apud primi subsellii Physicos inconcussum.

304 Comprimi , ac dilatari posse aërem , ipsius proprietates praedicant.

305 Mira tuborum capillarium phaenomena neque ab externo premente aëre , neque à fluidi viscositate , neque ad vitri parietes adhaesione , neque à vi tuborum attractrice repetenda sunt : feliciori igitur aevo per suam causam explicanda reservantur.

Aqua , marisque adfectiones.

306 Aquae vocabulo notissimum elementum significamus , corpus nempe fluidum , humidum , limpidum , excolor , insipidum , et inodorum.

307 Eius particulae subtilissimae sunt , immutabiles , ac durissimae.

308 An compressioni subiaceant huius elementi partes , curiosum quaesitum est , quod multorum Physicorum exagitavit ingenia ; si tamen Nolleti , aliorumque tentamina perpendamus , inveniemus profecto , ipsam aut nullius , aut non nisi levissimae pressionis capacem extare.

309 Particularum aquae figuram adsignare non renuam.

310 Vastissima illa aquarum copia Dei iussu in unum locum congregata , mare dicitur ; huius adfectiones , salsedo , amarulentia , et aestus.

311 Salinae ac bituminosae particulae marinae aquae commixtae eius sal-sedinem, et amarulentiam producunt; perditâ opera pluries tentatum marinam aquam sale, ac bitumine purgare, eamque dulcem, ac potabilem reddere: fortasse dies diem docebit.

312 Aquarum fluxum versus littora, huncque recessum marinum dicimus aestum: huius phaenomena diurna; menstrua, et annua: singula detegemus.

313 Mirabiles elationes maris à lunae motibus pendere, pleraeque docent observationes; quomodo autem luna suo motu hos effectus moderetur, ignoramus; id unum tuemur marini aestus phaenomena ab attractione nevytoniana repetenda non esse.

314 Maris profunditati exponendae, et assignandae rei, qua id possit investigari, praesto erimus.

315 Fontes ac flumina à deciduis pluviis, solutisque nivibus ut plurimum oriri arbitramur, nihil tamen moramur quominus quorundam scaturiginem mare assignemus.

Tellus.

316 Terra viventium communis mater elementum illud est, quod infimum tenens locum, siccum est, imprimis grave, cuiusque superficiem innumera plantarum, herbarumque genera exornant, ac vestiunt.

317 Telluris figuram esse sensibiliter sphaericam nullus manet dubitandi locus; hinc antipodum existentia, si quando anceps, nunc ubique agnita.

318 Terram exactissima rotunda carere figura, sed sphaeroidale esse corpus ad polos compressum, et sub aequatore elevatum collegere peritissimi Astronomi iussu Ludovici XV. ad borealem polum, et aequatorem progressi; si vera illi narrant, nulli dubitamus.

319 Deum Op. M. montium plerosque una cum mari, fluminibus, ac reliquis terrae partibus condidisse videtur negari non posse ab his philosophis, quibus Scripturae sacrae lumen affulsit: fabulis ergo, temerariisque assertionibus Burneti, Wodvardi, Wisthoni aliorumque circa montium originem opiniones sunt accensendae.

320 Nonnulli sunt montes nec valde excelsi, nec multum à mari dissiti, in quorum visceribus conchilia, pisces, ostrae, aliaeque marinae exuviae excavantur, item insecta plurima volatilia, fructus autumnales, et verni, aliaeque vegetabilia à diluvianis, ut putamus, aquis oblecta.

321 Non levis inter Physicos dissensio est in stabilienda excelsiorum montium altitudine; nullum tamen quatuor italica milliaria perpendiculari sua altitudine excedere remur.

Quod-

322 Quodcumque corpus è terrae visceribus eruitur , fossile appellatur ; ea reducimus ad terras , succos , metalla , semimetalla , et lapides , quorum praecipui amiantus , phosphorus Bononiensis , et crystallus Islandica ; si placet , de omnibus loquemur.

323 Magnes videtur lapis concretus naturae viribus ex ferro , vel eius matrice , lapide , oleo , et sale ; quatuor sunt vires insignes , scilicet attrahens , et repellens , directrix , communicatrix , inclinatrix ; data opportunitate notiones dabimus.

324 E nitro , sulphure , bitumine , aliisque inflammabilibus particulis acri colluctatione , illusioneque in telluris penetralibus excandescentibus , igne electrico fovente , oriuntur metuendae montium ignivomorum eructationes , illaeque succussiones , quibus tellurem tremere formidamus.

Atmosphaera , et Meteora.

325 Atmosphaera , seu atomorum sphaera ex ingenti halituum copia lunam , inter et terrestria corpora degenti coalescit.

326 Per atmosphaeram attolluntur omnis generis vapores , exhalationesque , opem ferentibus tum solari , et subterraneo calore , tum praesentis aëris pressione.

327 Phaenomena in sublimi suspensa , meteora dicimus ; vel sunt aquea , vel aërea , vel ignea , vel emphatica.

328 Inter aquea meteora recensentur nubes , nebula , pluvia , aura serotina , ros , pruina , nix , et grando. Communis illis materia vapor est , qui quàm varie ad illa edenda afficiatur , dicemus in palaestra.

329 E meteoris spirantibus ventus est : à rupto aëris aequilibrio provenit : halitus igitur vapor emissus , calor solaris , ignis subterraneus , descensus pluviae , nivium delapsus , verbo , quaecumque causa commoti aëris ventum exitabit : aut perennis , aut periodicus , aut variabilis est.

330 Adoriamur ignita meteora è quorum numero sunt fulgur , tonitru , fulmen , aurora borealis , lampas , stellae decurrentes , caprae saltantes , draco , clypeus , columna , pyramis , stipula , helena , castor , et pollux , ignis fatuus , et lambens.

331 Fulgur , tonitru , et fulmen ortum ducunt à copiosissimo torrente electrico è nubibus ad terram , à tellure ad nubes discurrente , vel ab una nube ad aliam.

332 Aurora borealis est vivida quaedam lux , quae intempesta nocte , et silente etiam luna septentrionalem coeli plagam ad instar orituri solis collustrat.

333 Causam aurorae borealis multiplicem Physici excogitarunt ; eam ex inaequali vi electrica vaporum ex terra in atmosphaeram ascendentium repetimus.

334 Memorati electrici vapores uberrimam praebent materiam ignitis reliquis meteoris , quibus pro varia , quam referunt , figura indidit varia nomina antiquitas.

335 Emphatica meteora ea dicimus , quae quamvis in aëre non existant, ex diversa tamen lucis reflexione , et refractione ibi nobis exhibentur , suntque iris , halo , parhelium , paraselene , et virgae.

336 Si Solis radii in roridae nubis guttulas incidentes duplici donentur refractione , unaque reflexione , iris primaria progignetur ; si autem binam reflexionem , ac refractionem sustineant , secundaria videbitur.

337 Observatu digniora erga caetera , quae praedictis superfluunt , emphatica meteora paucis commemorabimus.

Corpora viventia.

338 Ea corpora vivere dicimus , in quibus et dispositio organica , et principium quoddam intraneum , vi cuius ad motum cientur , seque ad ulteriores actus applicant , reperitur.

339 Licet plura vitae genera in quolibet vivente inveniri queant , unica tantum inest anima omnes vitae functiones praestans.

340 Vertitur ad plantam oratio. Est igitur planta organicum quodcumque corpus è terra germinans , ac vitae compos.

341 Placuit nonnullis veteribus adscribere plantis sentientem animam , tametsi obtusiorē ; quam opinionem non verebimur cum D. August. impietatem rusticanam dicere.

342 Stupidiores extitere Manichaei , qui Democriti , Anaxagorae , et Empedoclis recocta crambe , plantas rationis compotes fecere , quarum proinde ne ramus sine homicidii reatu violari posset : insana capita.

343 Cuilibet plantae semen proprium , unde germinet , natura solers plasmavit. Nullas igitur ex putredine efformari opinamur.

344 Succus nutritius plantarum non consistit in sola aqua , sed in solutis salinis , oleosis , bituminosis , terreis , aliisque similibus particulis per hiantia orificia ebibitis.

345 Nosse plantarum genera sibi jure suo vindicant Botanici. Nonnulla tamen detegemus.

346 Internum illud principium , cuius vi operationes vitales edunt animalia , anima dicitur sentiens.

Nul-

347 Nullius animalculi, etiam vilissimi originem in putrescente materia collocamus, quinimo ex ovis in faeminarum utero latentibus, atque masculini seminis aura foecundatis, etiam vivipara oriuntur.

348 Ad belluarum animam quod spectat, antiquitus invaluit opinio particulam esse aurae divinae malè hospitio exceptam, cuius vitio vertendum esset, ne perfecta uteretur ratione. Somnia.

349 Bougeantius credit Daemones ob patratum scelus in brutorum corpora detrusos, eisdemque coniunctos, ut rationalem animam humano corpori. Fabulae.

350 Cartesianam quoque opinionem de nudis automatis à Deo artificum optimo fabricatis, perquam aversamur, rati, eos qui omni prorsus cognitione belluas exuunt, praeposterè, atque imperitè philosophari.

351 Belluis immateriales animas, sed humanis inferiores praefinimus.

Sensationes, et Sensus.

352 Quaelibet perceptio orta in anima ex obiecti impressione, et mutatione in corpore facta, sensatio dicitur.

353 Sensus duplex, internus, et externus. Experiendo constat quamlibet animae sensationem pendere à motu nervorum, qui à medio cerebri orti in sensuum organa terminantur.

354 Omnium quae in humano corpore admiratione plus digna conspiciuntur, quodque scientiae Physicae plurimum inservit, est quinque sensuum, eorumque organorum notitia. Horum primus, praecipuusque visus nempe, organum habet in oculis, quorum structuram patefaciemus.

355 Inter innumera verò, et valde mira, quae in oculo delitescunt, illa est interior eius pars, ubi substantia nervi optici expanditur, quaeque reticularis tunica vulgo audit; ipsam tantum primum esse visus organum sustinemus; humorem crystallinum, et choroidem ab hoc munere excludimus.

356 Quidquid visus organum ita afficit, ut visio in anima sequatur, lucem adpellamus, cuius natura adeo est mentis oculis obtrusa, ut quò plus in eius inaccessum fulgorem mentis aciem intendere nituntur Physici, eò magis in ea deffinienda, assignandaque confundantur; hinc opinionum diversitate adeo luminis natura est obnubilata, ut vel ipsam lucem, quam Deus à tenebris separavit, cum ipsis tenebris confudisse videantur.

357 Inter Philosophorum hypotheses pro extricanda lucis natura, ea magis arridet, quae lucem collocat in particulis substantialibus quae à corpore luminoso profluentes, ab eo veluti à centro diffunduntur celerimo motu.

358 Instantaneam lucis propagationem non pauci antiquitus credidere;

Nos

nos successivam esse sustinemus , utcumque sit illa velocissima.

359 Lucis radii ita propagantur à quocumque puncto radiante , ut eorum densitas per spatium homogeneum et luminis propagationi non resistens decrescat in ratione reciproca duplicata distantiarum ab ipso puncto radiante.

360 Lux ad sensum propagatur per lineam rectam saltem ex sua natura.

361 Lucis reflexio est regressio particularum lucis à superficie corporis, in quam incidunt.

362 Lux in politam corporis superficiem sub quacumque directione incidens , ita reflectitur , ut angulus incidentiae sit aequalis angulo reflexionis.

363 Lucis reflexio non à viribus repellentibus , ut Neutroniani contendunt, sed ex impactu in solidas corporum partes est repetenda.

364 Si lucis radii, eò quod à rariori in densius medium , vel è contrario transierint , pristinam mutant directionem , aliamque superinduant , refractionem habebis.

365 Dispositio ad refractionem subeundam refrangibilitas vocatur : ex solaribus radiis diversae refractioni subiectis solis lumen componi observavit Neutronus ; illi omnino consentimus.

366 Omne lumen homogeneum proprium habet colorem suae refrangibilitati respondentem , qui nullis refractionibus , ac reflexionibus mutatur.

367 Ex omnium radiorum lucis coloratorum permixtione coalescit albedo ; si aliqui dumtaxat commisceantur , secundarii exurgunt colores , nunc septem primariis similes , nunc ab iis diversi.

368 Corpora opaca his potius , quam aliis affecta coloribus videmus, quòd radios determinatae refrangibilitatis caeteris copiosius reflectant : apparent alba , quae radios omnes satis vivide reflectunt ; nigra , quae exiguos regerunt radios.

369 Primarium auditus organum in expansis nervi auditorii fibris , nuspiam vero in aëre intra cavitatem timpani existente constituendum.

370 Auditus obiectum sonus. Tremulus partium minimarum motus efficit, ut corpus sit sonorum.

371 Soni ad aures vehiculum est aër tremulo suo motu celerrimas edens oscillationes , undulationesque.

372 Non per aërem tantum , sed per alia etiam fluida ab ipso diversa aditus patet soni propagationi.

373 Per solida etiam corpora , multò licet languidius , valet sonus diffundi.

374 Non in instanti , sed successive sonum propagari , aperte fatebitur ille, qui explosi tormenti bellici phaenomena perpendat.

Qui-

375 Quilibet sonus aequali pollet celeritate, sive fuerit vicinus sonoro corpori, sive ab eo remotus; hinc spatia à sono percursa sunt semper temporibus proportionalia.

376 Si corpus sonorum dumtaxat attendatur, intensio, sive magnitudo soni est in ratione composita numeri particularum eodem tempore agitatarum, et velocitatis, qua ab agitatibus particulis transit in medium circumstans.

377 Inspecto medio, ubi coetera sint paria, soni magnitudo sequitur rationem compositam elasticitatis, et densitatis aëris, in quo editur.

378 Sequentia circa sonum in certamine resolvemus quaesita: I. ; Cur aëre campano, in quo varii circuli ad instar chordarum diversae crassitiei, et longitudinis reperiuntur, percusso, non percipiuntur consonantiae, sed unisonum?

379 II. ; Cur campana rimosa non resonat suaviter ut antea; dat tamen aequalem sonum, si parvo aliquo foramine fuerit pertusa?

380 III. ; Cur sonis quibusdam aures suavissimè afficiuntur, ut in unisono, et consonantiis experimur; exasperantur verò in disonantiis.

381 IV. ; Cur humidior chorda, cetera licet sint paria, graviolem confert sonum?

382 V. ; Cur disrupta in violina chorda, reliquae pulsatae acutiorlem edunt sonum illo, quem antea edebant?

383 VI. ; Cur caeteris paribus velocius oscillant chordae breviores, item chordae tensiores; necnon et subtiliores?

384 VII. ; Cur chorda, manente eadem diametro, longitudine, ac tensitate, licet magis, minusve digito inflectatur, non mutat tonum, adeoque nec vibrationum crebitatem?

385 VIII. ; Cur sonante una chorda incipit sonare vicina consona minimè pulsata, dissonae vero chordae in pari distantia positae quiescunt?

386 Sonorae aëris undae, ubi in durum, et elasticum obicem impingant, reflectuntur per angulos incidentiae, et reflexionis aequales, suoque reflexo motu voces ingeminant, quas echo nominamus.

387 Nerveae papillae, quae per membranam interiores narium anfractus investientem disseminantur, olfactus organum sunt.

388 Nihil aliud sunt odores, quàm particulae salino-sulphureae, quae ab odore corpore evolantes per aërem diffunduntur, et ad nares perveniunt.

389 In nerveis papillis, quae à quinto cervicalium nervorum pari profectae, per totam linguam inaequaliter diffunduntur, gustus organum residet.

390 Salinas sapidum corporis particulas primam facere saporibus originem, plurium Physicorum opinio est; nostra etiam.

391 Tactus organum sibi vindicant nerveae papillae , quae à cute erumpentes , per rete malpighianum in cuticulam protenduntur.

Calor , et Frigus.

392 Calorem in sensorio exitant igneae particulae perturbato , celeri , et expansivo motu affectae.

393 Frigus in obiecto inspectum nihil aliud est , quàm caloris defectus productus ex quibusdam particulis nitrosis , motum particularum corporis sistentibus.

394 Firmitas ea est vis , qua resistunt corpora , ne eorum partes quibusbet cedant ictibus , atque mollescant.

395 Firmitatis corporum causa in varia particularum minimarum textura , magnitudine cet. consistere videtur.

396 Fluidi natura in exiguarum particularum laevitate , minimo contactu , vel actuali dissociatione est reponenda.

ETHICA.

397 Adesdum lucidissima pharos. ; Quid non modò nos , sed et omnino vita hominis sine te esse potuisset ? tu urbes peperisti , tu dissipatos homines in societatem vitae convocasti , tu sollicita es virtutis indagatrix , tu sagax vitiorum expultrix : cetera persequatur Tullius.

398 Adpellata ab antiquis fuit eximia haec Philosophiae pars Georgica , sive animi agricultura , quod ut agrorum cultura illos ex se aut steriles , aut infelicium dumtaxat plantarum feraces curando , artificioseque tractando , et ornatiores , et suavium fructuum multiplici proventu felices efficit ; ita Ethica humanum animum brutescentem virtutum uberrimo fructu cumulatum reddit.

399 Adfectus hominis iudicio , et ratione regulandi , sunt ei propria materia ; forma verò moralitas , seu directio , cuius adfectus sunt capaces , quaeque primis principiis practicis fulcitur.

400 Est scientia omni ex parte practica , à prudentia re distincta.

Ultimus morum finis.

401 Actio quae ex deliberata voluntate procedit , humana dicitur ; sin minus , hominis tantum.

402 Finis , aut proximus , propter quem volumus aliquid , aut intermedius , quem ulterius ad aliud ordinamus , aut ultimus , cuius tantum amore trahitur voluntas , cum cetera non nisi illius gratia quaerantur.

403 Hunc ceu portum , ad quem huiusce vitae nostrae navigatio suspirat , esse admittendum , humanus Cantherius unicè inficiabitur. Per-

404 Perspicuè constat, fieri non posse, ut homo duplicem finem totalem, et adaequatum sibi in operatione praestituat.

405 De finibus bonorum, et malorum statuimus, utrosque ad felicitatem ferri naturae impulsu, dispari tamen via.

406 Mali quippe effraeni proclivitate arrepti in privata commoda ruunt ultra rationis metam, ac pro veris umbratica bona sectantur. Boni ex adverso felicitatem quaerunt, exactam ad rationis normam, et in iis rebus, in quibus certissimè reperitur.

407 Nè amplius igitur felicitatem in divitiis delitescens perscruteris, sordide avare: nè in honoribus repositam, popularis aurae captator: nè in gloria, et fama latitantem, laudis venale mancipium: nè in principatu absconditam, pessime politice: nè in corporis voluptatibus inveniendam, è porcorum grege bipes: nè demum in virtute fixam, stoica cohors.

408 ; Ubinam ergo beans bonum? surrigenda est altius cogitatio ad sublime illud, redundansque, Deum scilicet O. M. ex quo bona omnia uberrimè manant. Hic unus largiri nobis potest beatitatem, omnibus numeris absolutam.

409 Praefatam felicitatem, etiamsi naturalem, adipisci nequimus, dum mortalem agamus vitam, sed quum corpore soluti in aliam advolemus.

410 Quadantenus in hac vita felices esse possumus futurae illius felicitatis praelibatione; nec inficiandum, quin rationis compoti, omnique vitae conditioni media suppetant vitae praesentis bene ac feliciter transigendae.

411 Verum et hanc inchoatam felicitatem incassum extra Deum in rebus humanis quaereremus, ni velimus ad perditissimos Epicureos declinare, qui nisi impie sublato Deo, negabant, iucunde atque feliciter vitam trudi posse.

412 Haec de felicitate obiectiva adferenda duximus; formalis verò statum et essentiam, si Scholasticorum forfice libeat discindere, constanter asseremus, hanc non in pluribus esse sitam actibus.

413 Dum pro voluntatis et intellectus operationibus luctam cernimus, huic primas committimus, felicitatem essentialem in contemplatione, quae intra naturae ordinem de Deo haberi potest, perfectissime locantes.

Voluntarium.

414 His circa finem praeiactis, indicandi gradus per quos ad fortunans bonum intelligens pergunt natura. Sunt ii actus morales bonitatis et malitiae capaces, quibus voluntarii ratio absdubio convenit.

415 Placet voluntarii notio à Scholasticis inducta: *cuius principium est internum cum cognitione finis.*

Non

416 Non unus voluntarii hostis , qui eidem exitium creet. Si actus ineluctabili vi à nobis extorqueatur, de illius voluntario actum est ; unde evertitur violentia , quam D. Thomas compellentem vocat.

417 Ignorantia quoque illi inimica , sed non omnis : de quo enucleatius in pugna.

418 Metus ille , quo viri strenui sive constantes percelluntur , imminuit quidem voluntarium , sed non funditus perimit.

419 Voluntas voluptatis illecebris delinita, nullam in voluntario , aliquam in libero laesionem patitur.

420 Huc vocamus actuum seriem in tres choros distributam , quibus homo sciens , et prudens moralis operis oeconomiam exequitur. Duodecim numerant nostrates , in quibus sigillatim explanandis infibulandisque orationis filum latissimè ducunt Auctores Ang. Praec. vestigia prementes , sed mittimus hoc saxum in arena volvendum.

Humanorum actuum moralitas.

421 Persuasum est philosophis quibusdam nihil interesse discriminis libertatem inter et esse morale : sed valde eos fallit opinio.

422 Haud rectè hoc dixeris solam denominationem externam , pessimè ens rationis.

423 Rectius hoc appellat. D. Thomas ordinem ratione institutum in actibus liberis.

424 Ea est hominum dignitas , ut quoties , ratione animadvertente , se ad opus accingunt , iubeantur honestatem amplecti ; quod si fecerint , laudi ducetur , sin verò , turpitudini. Hinc nulla hominis deliberata actio , quae bonitatis , seu pravitatis characteribus non sit insignita.

425 Lex , ad cuius amussim operationes nostrae eliciendae , definitur : *ordinatio rationis in bonum commune , ab eo qui communitati praeest , promulgata* : huius divisiones , conditionesque ex S. Isidoro recensebimus.

426 Bonitas , quae in humanis actibus invenitur , ex lege aeterna radicitus repetenda est.

427 Legis aeternae participatio quaedam est proxima illa moralitatis regula , lex nempe naturalis , quid bonum sit , faciendumque , quidve malum , ac fugiendum praescribens.

428 Ut actum moralem à lege dissidere , vel ipsi congruere mens animadvertat , opus est conscientia , cuius notio his clauditur : *Intellectus iudicium , quo quis practicam suam scientiam ad actum particularem applicat* : nonnullas divisiones in pulvere dabimus.

Virtutes , Vitia , et Passiones.

429 Cum celebre , pulcherrimumque virtutis nomen variis plerumque rebus explicandis adhiberi consueverit , sumitur hic à nobis pro perfectione quaedam animi , quae bonis , honestisve actibus acquiritur , animumque ad actus illos iterum exercendos inclinât.

430 Eius naturam optima complexus est diffinitione D. August. dicens , eam esse bonam mentis qualitatem , qua rectè vivitur , et nemo malè utitur.

431 Ea est cuiusvis virtutis indoles , ut medium semper ambiat , à quo , si semel defflexerit , actum est de naturâ virtutis.

432 Adeo etiam sibi cognita est rectitudo ingeneranda moribus , ut nullus per se in eam irrepere valeat abusus.

433 Indidit mortalibus prudens natura quaedam virtutum semina , quae in formatos habitus non erumpunt , donec iteratis actibus tenaci impressione figantur ; id , quonam pacto eveniat , aperiemus.

434 Aegrotanti parti cum remedium debeat adhiberi , triplici in subiecto virtus collocanda est : in intellectu nempe practico , voluntate , et appetitu sensitivo.

435 Ad virtutis divisionem quòd attinet , nihil est cur à priscis sapientibus recedamus , qui virtutes quatuor praecipuas commemorarunt , velut totidem cardines , quibus honesta vita versatur ; prudentiam , scilicet , iustitiam , fortitudinem , et temperantiam. Omnium naturam , et partes non contentiosâ , sed placidâ oratione sequentibus enucleandas aggredimur.

436 Prudentia lux agendorum , caeterarumque virtutum dos , fons , caput , norma , princeps , est virtus intellectum circa agibilia rectificans.

437 Prudentiae actum , ut integer evadat , comitari debent ratio , intellectus , circumspectio , providentia , docilitas , cautio , memoria , et solertia , tanquam partes illum integrantes.

438 Illae vero virtutes , quas subiectivas rectè dixeris , de quibus prudentia directè et essentialiter praedicatur , sunt prudentia monastica , oeconomica , politica , militaris , monarchica , aristocratica , et democratica.

439 Eubulia , synesis , gnome , velut partes potentiales prudentiae famulantur , de quibus , uti de integralibus , ac subiectivis scitu digniora loquemur.

440 Iustitia rerum publicarum custos , perpetuumque humanae societatis vinculum , habitus est , secundum quem aliquis constanti , et perpetuâ voluntate ius suum unicuique tribuit.

441 Duplex illi pars , declinare à malo , et facere bonum : species triplex , commutativa , distributiva , et legalis. Haec ulterius patet in iustitiam strictè sumptam , et Epikeiam , de quibus pollicemur rogatos sermonem habituros.

442 Heic verò aggredimur nobilissimam contentionem. Publicae , qua Iudex fungitur , potestati consultius videtur , reum iuxta allegata , probataque contra privatam scientiam , mitiori tamen , quo potuerit modo , iudicare.

443 Sequentibus virtutibus ut partibus potentialibus stipatur iustitia , religione , pietate , observantia , veritate , gratitudine , iustitiâ vindicativâ , liberalitate , et amicitia.

444 Temperantia humanae dignitatis supra pecudes vindex scitè adpellatur à Tullio , rationis in libidinem , atque alios non rectos impetus animi firma , et moderata dominatio.

445 Verecundia , et honestas illius veluti integrantes partes numerantur : species , abstinencia , sobrietas , castitas , pudicitia. Eidem adiunguntur opem laturae continentia , mansuetudo , modestia.

446 Fortitudo heroum propria dos , reique publicae munimentum diffinitur à Cicerone constitutio stabilis iudicii in his rebus , quae formidolosae videntur , subeundis , et repellendis.

447 Huic virtuti duo actus assignantur , aggredi scilicet , et sustinere ; quatuor quasi integrales partes , magnanimitas , magnificentia , patientia , et perseverantia.

448 Mortem quemquam sibimet consciscere , immane facinus est , quod natura exhorret , quodque non fortitudini vertendum , sed vel ignaviae , vel furori.

449 Virtutes quum adultae sunt , et in animis radices agunt , ut ad prudentiam componant mores , nec turbidis cedant tentationum motibus , inseparabili vinculo nectuntur , secus dum tenerae sunt , vel infirmae.

450 Sicut actus morum regulis consonus bonus est , ita dissonus malus , diciturque peccatum , sive dictum , factum , vel concupitum contra legem aeternam.

451 Ex pravis , inhonestisque actibus repetitis vitia pullulant , quorum natura , cognita virtute illi è diametro opposita , innotescit : vitiorum , ac peccatorum divisiones dabimus.

452 Praeiacta virtutis , ac vitii explanatione , res ipsa postulare visa est , ut animi affectiones discutiamus , ex quarum usu , abusive alterutrum exurgit. Est igitur affectus , motus appetitivae virtutis sensibilis ex imaginatione boni , vel mali cum corporali transmutatione.

453 Passio , quae rationi obtemperat , et cooperatur , bona est ; quae verò

rò eius excutit iugum , mala. Quae voluntatem praecurrit , trahitque , bonitatem minuit ; non quae subsequitur , vigorem operi , ardoremque inspirans.

454 Amor , odium , desiderium , fuga , gaudium , et dolor sunt affectus concupiscibilis appetitus ; spes , desperatio , audacia , metus , et ira irascibilis. De omnium notione , causà , et effectibus haud ingratam texemus orationem , libenter dantes , quae hac de re tradit Cl. Goudin.

Hominum officia.

455 Quid quis praestare certo tempore teneatur , cui , et quo pacto , officii nomine designamus ; officiorum divisionem tradit Apost. cum ad Titum 2. v. 12. hortatur , ut abnegantes impietatem , et saecularia desideria , sobriè , iustè , et piè vivamus in hoc saeculo. Piè ad Deum , sobriè ad se , iustè ad proximum : Hinc triplex hominis officium , in Deum , seipsum , et proximum.

456 Hominis erga Deum officium , praeter internum cultum , quo spiritum ei subiicimus , externos etiam , quantum fragilitatis nostrae conditio patitur , exigit actus , quorum ope debitam erga ipsum venerationem testemur.

457 Totis viribus oppugnamus , superstitionem publicae utilitati uberri-
mum fructum afferre.

458 Religio Christiana nullo modo pati potest religiosam tolerantiam , si-
ve universalem omnium sectarum , sive particularem Heterodoxorum.

459 Religionem catholicam ad veram politicam Reipublicae utilitatem
maximè necessariam esse , ii tantum negare audebunt , qui invidiam in ipsam
creare amant.

460 Vividum illum amorem , quo quilibet seipsum , atque sua ordinatè
amat , natura solerter indidit.

461 Membrorum mutilatio potest esse licita , si eam totius conservatio
requirat.

462 Caeteris antiquius censi meritò potest officium illud , quod inter
coniuges reperitur : naturalis ratio in illud inclinat.

463 Ex generatione coniuncta cum debito educandi , instituendique libe-
ros ortum ducit patria potestas , utrique parenti communis , principalius ta-
men patri.

464 Impium , et contradictorium seipso est Roussoii systema circa filio-
rum educationem , et cum eiusdem Roussoii principiis pugnans.

465 Perfecta domus praeter coniugalem , et paternam societatem , domi-

nativà constat , quae dominos est inter et servos ; utrorumque munera trademus.

466 Ingens hominum multitudo in societatem coalescens , Respublica nominatur : huius administrandae ratio monarchica , aristocratica , democratica , oligarchica esse valet : singulas regiminis formas enodabimus.

467 Laudet quicumque patriam suam , mores , vivendi institutum : nos primatum sibi vindicare putamus regimen monarchicum.

METAPHYSICA.

468 Philosophorum consensu Metaphysicae nomine ea adpellatur facultas , quae notiones à materià secretas , solàque mentis acie perceptas considerat.

469 Iuxta geminum modum , quo ens à materià abstrahi potest , gemina distinguitur Metaphysicae pars , Pneumatologia scilicet , et Ontologia , illa rerum spiritualium naturas , et attributa solo naturali praelucente lumine patefacit ; haec autem ens reale materiale , eiusque passiones per mentem abstractas expendit.

470 Metaphysica ab aliis differt scientiis , inter eas tamen magnopere relucet.

Ontologia.

471 Ceteris Metaphysicae partibus praebet aditum Ontologia , sive sermo de ente : isto nihil notius. Ita illud D. Thomas definivit , cuius actus est esse ; variis partitionibus distribuitur , de quibus rogati benè multa.

472 Entis principia vel sunt generationis , de quibus in Physica , vel compositionis , vel cognitionis ; de his inpraesentiarum.

473 Principium cognitionis est , cuius cognitio in alterius cognitionem nos ducit. Bifariam secatur in complexum , et incomplexum.

474 Inter certissima axiomata , evidentesque veritates , omnium radix , et basis , primumque cognitionis complexum principium illud est : impossibile est idem simul esse , et non esse.

475 Hinc ferendus non est Cartesius , qui adhibità portentosa admodum dubitationum catenà , et seposito omni alio principio , mentem ab eo rerum cognitionem auspicari tenet : ego cogito , ergo sum.

476 Alterum principium rationis sufficientis vulgo dictum , sic habet : nihil est sine ratione sufficienti , cur potius sit , quàm non sit : non est cur illud admittere renuamus.

Prin-

477 Principia metaphysica quibus ens constituitur , actus sunt , et potentia , ad quae ut communiora cetera reducuntur ; horum notiones , partitionesque enumerabimus.

478 Interna rerum possibilitas ex non repugnantia terminorum repetenda est , à divinà omnipotentia externa tantum , seu secundaria.

479 Essentiae nomine id intelligitur , quo ens in se constituitur , estque in illo velut primum , aliorumque attributorum omnium fons , radix , et origo.

480 Rerum essentiae in lucem prosilire nequeunt non acceptà existentia , quam ut novam perfectionem essentiae advenire docet perpetuò Angelic. Praeceptor.

481 Ante existentiam indigent essentiae alterius perfectionis , qua sui iuris effectae , in seipsis constant , aliisque non egeant , neque ad existendum , neque ad operandum , inde genuinus apparet subsistentiae character ; huius accessu dicitur substantia , suppositum , et si facultate intelligendi praedita sit , vocatur persona.

482 Generales entis affectiones propter lustrantes , unum dicimus ens indivisum in se , et à quolibet alio divisum : triplex occurrit entis unitas , generica , specifica , individualis.

483 Materia quantitate affecta in causa est , ut substantiae intra eandem speciem solo numero differant , ac multiplicentur.

484 In accidentibus autem habenda est ratio naturarum , quibus insunt , itemque actionum , quibus efficiuntur , durationis , cet.

485 Unitati adversatur distinctio , cuius varia genera dabimus.

486 De veritate , et bonitate , finito , et infinito , possibili , et impossibili , necessario , et contingenti , simplici , et composito , toto , et parte , duratione tandem et eius partibus , quae temperatum metaphysicum , dicemus , eorum morem aspernati , qui quaestiunculas suberis umbra leviores de his movent sine termino , dum altiora eos desiderant.

Aetiologia.

487 Absoluta Ontologia , reliquum est , ut ad eius pedisequam Aetiologiam gradum faciamus ; ipsius scopus est tractare de causis ; in quarum cognitione sitam esse huius vitae felicitatem ex Hesiodo cecinit Virgilius.

488 Causae ergo nomine in universum intelligimus principium , quod ad rei productionem verè confert , vel à quo res esse depromit suum.

489 Causarum quatuor genera. Materialis , formalis , efficiens , et finalis.

490 Quaelibet causa tempore , seu naturà effectui est prior.

491 Effectrix causa perfectionem effectus vel superat , vel saltem exaequat.

492 Interea ab effectu perfectione superatur. Finalis verò saepe effectui praestat, interdum ab eo vincitur, nempe dum agens inordinate procedit.

493 Quo pacto capiendum axioma illud, causae sunt sibi invicem causae, trademus.

494 Causa efficiens est principium externum, à quo primò fluit motus, sive rei productio.

495 Principii activi munere corporeas destitui substantias, somniavit Cartesius, sensibus, ac naturae bellum indicens; nos autem activas virtutes in illis deprehendimus, quin propterea Deum Op. Max. fingamus inertem, ac otiosum cum nonnullis, qui hanc insaniam quondam insaniere.

496 Verum; estne substantia immediate operans? de eo Scholastici eà animi vi dimicarunt, ac si de capite ageretur: Nos nec iota unum.

497 Productio rei cuiusdam minus principalis ad productionem principalioris ex naturali cum eà nexu dimanatio appellatur. Exemplo patefaciam.

498 Ut in politicis homo alio ad sua negotia utitur, sic una causa alià operatur; haec alteri serviens instrumentum vocatur, estque causa agens in virtute alterius.

499 Cum diversimodè causa alterius agat virtute, non una est instrumentorum divisio, de qua in circo.

500 Sui muneris ratione exigit instrumentum aliquam vim à causà principali, cuius ope ipsius vires roborentur, ac eleventur.

501 Nec sufficit praefata vis; propriam ipsi inesse necessum est, qua causae principi cooperetur.

502 Accedit finis causarum nobilissima. Est autem ille res cuius amore pellicitur agens ad agendum.

503 Ad rationis tribunal, ut è causarum numero finalem expungamus, irritum est adpellare.

504 Solum bonum verum, aut apparens superinduere valet rationem finis, nequaquam verò malum sub ratione mali.

505 Heic iam contra perditissimas gentes arma movemus, quorum coryphei Democritus, ac Leucippus extitere, deinde Epicurus ovo prognatus eodem. Scilicet velis, aequisque contendebant cuncta naturae opera atomorum ludo fuisse permissa, nihil à supremà gubernante providentià in certos fines destinari. Stipites non homines! Horum deliria, ac insaniam pereleganter retundit Goudinus.

506 Cum ipso pariter sustinemus nullam à monstris providè instituto rerum ordini labem adspergi. Est igitur monstrum effectus à rectà, et solita dispositione insigniter degenerans: monstrosae deordinationis causas pandemus.

In

507 In comperto est homines vivo, quo possent rationis lumine, perfectissime sibi fines praestituere.

508 A duplici causa totali, eiusdemque ordinis eundem numero effectum implicat produci.

509 ; Poteritne saltem ab una productus, alterius ope, diversa licet aetate iterato redire? minime gentium.

510 Vana gentilium superstitio putavit fortunam esse quoddam numen, a quo res istae sublunares caeco impetu versarentur, unde fingebant eam caecam, furenti similem, instabilem, atque adversa, et prospera indiscriminatum spargentem.

511 Ab iis insomniis longe dissita Philosophia fortunam, et casum accipit pro causis per accidens concurrentibus, ex quibus inopinati erumpunt effectus; utriusque discrimen assignabimus.

512 In Angelis fortunam locum habere sentimus: in Deo minime.

513 Fatum gentilicum improbamus: orthodoxum admittimus.

Dei existentia, et attributa.

514 Dei existentiam per summum nefas immanissime belluae Epicuristae infrunito ore sunt inficiati, quod securius pecudum vitam agerent. Horum nebulonum impietatem iis rationibus exterminavit Aquinas, adeoque in propatulo posuit, ut noctuis tantum in media luce caecutientibus dubitare iam nunc detur.

515 Ad ravim usque clamat impiorum nonnullorum caterva, Deum coelo pelleremolientium, qui Religionem, qua ipsum sanctissime colimus, deturbare tentarunt; vitreas ipsorum argumentationes flocci facimus.

516 Quamquam naturalis Religionis praecepta homini rationis compoti sint in comperto posita, eorum tamen usus, et particulares, quae ex his profluunt, conclusiones, ratione caligante, et calcitrantibus concupiscentiae aciculis saepe corrumpuntur; hinc necessitas eruitur divinae revelationis nedum ad supernaturales veritates, sed ad naturales etiam.

517 Polytheorum deliria contemnentes, fatemur aut Deum non esse, aut unum tantum; Deorum enim pluralitas nihil nisi implicantiam involvit.

518 Cuiusvis compositionis ingressus Deo repugnat. Conticescant igitur Antropomorphitae, caeterique, qui divinam simplicitatem viperino dente lacerare tentarunt.

519 Nobis certum est nulli mutationi Deum obnoxium esse.

520 Ipsius potentia metam non agnoscit.

521 Nihil adest, quod Dei subterfugiat oculatissimam Providentiam.

Re-

522 Rebus omnibus praesens est Deus secundum substantiam : etenim est immensus.

523 A Deo virtutes activas hauriunt creaturae , quas ipse , ne in nihilum declinent , indesinenter conservat.

524 Praeviae , et physicae motionis intelligentiam , atque simultanei concursus notionem aperiemus , & Ang. Praecep. mentem hac in parte enodabimus.

525 Ad peccati malitiam Deum concurrere vaferrimus dogmatizavit Calvinus ; verum bonitatis pelagus blasphemo tantum ore illius praetenditur auctor.

Angeli.

526 Firmissime tuemur Deum ab initio temporis utramque de nihilo produxisse creaturam Angelicam , videlicet , et humanam.

527 De nominibus , numero , ordine , loquutione , corporumque assumptione pauca rogati , ne ad Theologorum castra transitum fecisse videamur.

Rationalis animae origo , et natura.

528 Principium illud , cuius praesidio homo ratiocinatur , vult , iudicat , suarumque cogitationum , ac volitionum sibi conscius est , animam appellamus.

529 Platonici , Pythagorici , et Origenistae putarunt , humanas animas multo ante corpus conditas , astra incoluisse , undè in aliquorum criminum poenam detrusae postea in corpora sunt veluti in carcerem , à quo egressae , vel ad astra revertuntur , vel ad alia corpora , pro meritorum conditione : commentum pudet refellere.

530 Leibnitius statuens animas initio temporis à Deo conditas , ac corpusculis organicis esse inclusas , cum quibus in matrum uteros transeunt , falsitati quam maximè indulget.

531 Stoici , ac Manichaei tenere animam rationalem divinae substantiae quandam esse particulam ; terga eis dare compellimur.

532 Purum , putumque commentum est animam rationalem ex traduce ortum ducere.

533 Anima humana substantia spiritualis est , corpore superior , ab eoque omnino diversa. Veritatem hanc Materialistis omnium ingratisimam , iis argumentis erudimur , quae si non protervum , ac repugnantem vincant , certè docilem hominem , atque ad disciplinae leges informatum.

434 Immortalitas est perpetua substantiae viventis in suo agendi statu perduratio ; duplex interna , et externa.

Ani-

535 Anima rationalis est in aeternum duratura , id ratio naturalis demonstrat.

536 Humanae animae essentiam in actuali , perennique cogitatione reposuit Cartesius ; ast sua ipsum fefellit opinio.

Animae facultates , et dotes.

537 Inter animae dotes praecipua est intellectus , vis , scilicet , qua iudicamus , ratiocinamur , et iudiciorum seriem conteximus.

538 Voluntas ea est animae facultas , qua proposita ab intellectu obiecta appetimus , vel aversamur.

539 Humanae voluntatis indoles , ac perfectio est , actiones quasdam , quae ex naturae nostrae necessitate minime fluunt , prout libuerit , elicere , vel omittere : libertatis acceptio plurima.

540 Libertas arbitrii est vis electiva mediorum , servato ordine finis.

541 Thomisticam libertatis notionem ex primordiis suis repetitam tradere pollicemur praeunte Ang. Praecep.

542 Indifferentia ex ipsa vi nominis est , qua unum perinde se habet ad plura. Variè partitur. Audies.

543 Aliquam indifferentiam esse de ratione libertatis tuemur adversus Iansenium , qui solummodo lumen , directionemque rationis postulabat.

544 ? Ast quaenam ex multiplici illà indifferentiae partitione ? audi. Ad libertatem arbitrii nedum requiritur indifferentia obiectiva , sed et subiectiva.

545 Indifferentia moralis naevus est libertatis.

546 Contrarietatis indifferentia ad arbitrii libertatem minimè requiritur , sed solum contradictionis.

547 Physica memoriae causa ex fibrillarum cerebri flexibilitate repetenda est.

Anima corpori iuncta , et separata.

548 Mens humana corpori unitur quousque vivit homo : hinc mutuum inter utramque substantiam intervenit commercium , sive lex ab auctore naturae stabilita , qua fit , ut positis quibusdam in corpore motionibus , respondeant in anima quaedam perceptiones , et vicissim.

549 Extricaturi philosophi , qua ratione dispares illae substantiae , corpus inquam , et anima stricto tam foedere copulantur , in varias abierunt sententias , de quibus sequentia habeto.

550 Causarum occasionalium systema proposuit imprimis Cartesius , dein verò Malebranchius enucleavit , verum nec philosopho dignum mansit , nec christianae consonum Theologiae.

L

Prae-

551 Praestabilitae harmoniae hypothesis latam aperit viam pluribus Physica, et in fide erroribus.

552 Praestat ergo commercium illud à systemate influxus physici repetere, etsi suis scatere difficultatibus fateri cogamur.

553 Hoc seposito influxu, moritur homo, anima seiungitur; ubicumque tamen reperiatur, intellectum, et voluntatem formaliter retinet.

Creatio, et Miracula.

554 In principio creavit Deus coelum, et terram; quid igitur sibi velit creationis vocabulum audi: productio rei ex nihilo, seu ex nullo praesupposito subiecto.

555 Nullus spiritus creatus sive Angelicus, sive humanus, nulla item creatura princeps esse valet creationis causa.

556 Creationem ita proprium omnium Creatoris munus agnovimus, ut nulla adsit creatura, quae ipsi instrumentaliter valeat cooperari.

557 Miraculum est effectus sensibilis immediatè à Deo productus praeter vires totius naturae creatae, et contra consuetum operandi modum. Lockii, et Clarckii circa miraculi naturam haud genuinas putamus definitiones.

558 Naturae effectum illum dicimus, cuius ratio in viribus ad naturam universam spectantibus involvitur, atque secundum naturae leges evenit.

559 Quoniam verò non omnes divinae virtutis effectus aequaliter à facultate naturae absunt, tres proinde ab Ang. Praecep. enumerantur miraculorum gradus: eos tradere promitto.

560 Unum miraculum alio praestantius esse valet, seclusà ad divinam potentiam habitudine, adhibità tamen ad naturae facultatem, quam excedit.

561 Spinoza, et Woltonus miraculorum possibilitatem pernegarunt, verum licèt dentibus suis fremant, et tabescant, ipsam catholicè profitebimur.

562 Potestas patrandi miracula adeo D. Op. Max. reservata est, ut nec Angelis concessum sit verè et propriè dicta miracula principaliter edere.

563 Solum Deum miraculi auctorem suscipimus, illeque est qui facit mirabilia solus.

564 Nonnulli sunt characteres, quibus genuina ab spuriiis miraculis seponuntur, quibus (si placet) enumeratis, in aperto ponam anilibus fabulis esse amandanda pleraque miracula; quae ceu vera passim obtruduntur.

Mag-

565 Magorum Aegypti prodigia , et quàm plurima de Apollonio Thianaeo prae odio in Servatorem narrata , è miraculorum catalogo expungenda putamus.

566 Ob causas soli Deo notas aliquod miraculum in paganismo effici posse firmiter tuemur , ÷ ast in idololatriae confirmationem ? absit.

Ventum his ad positionum metam , Lector erudite ; si quid in eis peccatum fuit , aequo precor feratur animo ; ratum tamen fixumque tibi cupio Horatii dictum epist. 6.

Si quid novisti rectius istis,

Candidus imperti , si non , his utere mecum.

At cave ne magis atque magis praeceps alteris deferas , et in oppositam Pöetae labaris sententiam :

Video meliora , proboque , deteriora sequor.

Vt. D. D. Bruno Andreu,
Pro Colleg. Sem. reg. Ap. Subd.

Vt. D. D. Vincentius Orihuela,
Cens. Reg.

Vt. D. D. Ioseph Lledó,
Stud. Reg. et Rect.

Imprimatur,
Montalvo.

